

Қазақстан Республикасының
Қазақстан Республикасының
Ұлттық Банкі

Инфляцияға шолу
2010 жылғы 4-тоқсан

Мазмұны

Мазмұны	2
Негізгі терминдер және ұғымдар	3
Графиктердің және кестелердің тізбесі.....	6
Резюме	8
2010 жылғы 4-тоқсанға және тұтастай алғанда 2010 жылға инфляция болжамын бағалау	9
2011 жылғы инфляция болжамы.....	10
1. Инфляциялық үдерістер	11
1.1. Тұтыну бағалары.....	11
1.2. Базалық инфляция	12
1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар	14
1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар	14
1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар	15
1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі	15
2. Инфляция факторлары.....	18
2.1. Жиынтық сұраныс	18
2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс.....	18
2.1.2. Мемлекеттік тұтыну	20
2.1.3. Сыртқы сектор	22
2.2. Өндіріс	26
2.3. Еңбек нарығы	27
2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық	27
2.3.2. Жалақы және өнімділік.....	29
3. Ақша ұсынысы	31
3.1. Ақша агрегаттары	31
3.1.1. Ақша базасы.....	31
3.1.2. Ақша массасы.....	32
3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша.....	33
3.2. Қаржы нарығы	33
3.2.1. Резиденттердің депозиттері	33
3.2.2. Экономикаға кредиттер.....	36
3.2.3. Банктердің активтері және міндеттемелері.....	38
3.2.3. Қаржы нарығындағы ставкалар	42
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары.....	45
4.1. Ішкі валюта нарығындағы үстемдіктер	47
4.2. Ең төменгі резервтік талаптар	48
4.3. Ашық нарықтағы операциялар.....	49
4.4. Тұрақты механизмдер	50

Негізгі терминдер және ұғымдар

1-бөлім бойынша. Инфляциялық үдерістер

Инфляция Қазақстан Республикасында Астана және Алматы қалаларында, барлық облыс орталықтарында және қалалар мен аудан орталықтарының таңдаулы топтары бойынша халықтың жеке тұтынуы үшін сатып алынатын тауарлардың және қызмет көрсетулердің бағаларының жалпы деңгейінің өзгеруін сипаттайтын тұтыну бағасы индексі (ТБИ) негізінде есептеледі. Инфляцияны есептеуге арналған тұтыну қоржыны үй шаруашылығы шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуында неғұрлым үлестік салмаққа ие болып отырған 508 тауар мен қызмет көрсетуді қамтиды.

Базалық инфляция – жекелеген әкімшілік, жағдайға байланысты және маусымдылық сипаттағы факторлардың ықпалынан бағаның қысқа мерзімді біркелкі емес өзгеруін болдырмайтын инфляция.

2004 жылдан бастап Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі мынадай әр түрлі 5 әдістеме бойынша базалық инфляцияны есептеуді жүзеге асырады:

- 1-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, бензин және көмір бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;
- 2-ші базалық инфляция: көкөніс, жеміс-жидек, реттелетін қызмет көрсету және энергия ресурстары бағасының өсуін есепке алмағандағы инфляция;
- 3-ші базалық инфляция: 5 ең жоғары және 5 ең төмен баға өсімдерін есепке алмағандағы инфляция;
- 4-ші базалық инфляция: trimmed mean - ТБИ есептеу кезінде жиынтық салмағы кемінде 8% және 92%-дан асатын құрамдас бөліктер алынып тасталынады, яғни бағасы анағұрлым өзгерген (өскен немесе төмендеген) тауарлар мен қызметтер ескерілмейді;
- 5-ші базалық инфляция: median CPI - ТБИ есептеу кезінде бағалардың өзгеруі бойынша ранжирленген қатардың ортасында болатынды қоспағанда, бағалардың барлық өзгеруі есепке алынбайды, яғни статистикалық медиана. Median CPI жиынтық салмағы 50%-ға тең немесе асатын бірінші құрамдас бөлік бағасының өзгеруіне тең болады.

2002 жылдан бастап Ұлттық Банк жүргізетін **Кәсіпорындар мониторингі** шеңберінде нақты сектор кәсіпорындарының инфляциялық күтулерін зерттеу жүзеге асырылуда. Бұл зерттеу пікіртерім жүргізілген кәсіпорындар басшыларының кәсіпорындардың өндірістік қызметіне қатысты бағаларымен, оның ішінде өткен және алдағы тоқсандағы дайын өнімге және өндірісте пайдаланылатын шикізат пен материалдарға сұраныс және бағаға қатысты сапалық бағаларымен («көтеріледі», «төмендейді», «өзгеріссіз қалады») сипатталады.

Диффузиялық индекс кәсіпорындардың «көтеріледі» деген жауаптары үлесінің және кәсіпорындардың «өзгеріссіз» деген жауаптары жартысының үлесі сомасы ретінде шығарылады. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеріс динамикасын сипаттайтын жинақталған индикатор болып табылады. Бұл ретте индекстің 50-ден жоғары мәні көрсеткіштің оң өзгерісін, 50-ден төмен мәні теріс өзгерісін білдіреді.

2-бөлім бойынша. Инфляция факторлары

Бюджетке **түсімдерге** кірістер (салық түсімдері, салықтық емес түсімдер, негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер), бюджеттік кредиттерді өтеу, мемлекеттің қаржылық активтерін сатудан түсімдер кіреді.

Бюджеттің шығыстары шығындар (ағымдағы және күрделі), бюджеттік кредиттер, қаржылық активтерді сатып алу болып табылады.

3-бөлім бойынша. Ақша ұсынысы

Ақша базасына (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда, Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша), банктердің аударылатын және басқа депозиттері, аударылатын банктік емес қаржылық ұйымдардың депозиттері мен мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары кіреді.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасын білдіреді.

M1 ақша агрегаты айналыстағы қолма-қол ақша сомасы және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың теңгедегі аударылатын депозиттері сомасы ретінде есептеледі.

M2 ақша агрегаты M1 ақша агрегатына плюс теңгедегі басқа депозиттер және банктік емес заңды тұлғалардың және халықтың шетел валютасындағы аударылатын депозиттеріне тең.

Ақша массасы (M3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстары шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшадан және заңды тұлға - резиденттер мен үй шаруашылығы - резиденттердің ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа депозиттерінен тұрады.

Аударылатын депозиттер – барлық депозиттер, бұлар: 1) кез келген уақытта номиналы бойынша айыппұлсыз және шектеусіз ақшаға айналдыруға болатын; 2) чектің, траттаның немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын депозиттер. Аударылатын депозиттер тар ақша массасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі өткеннен кейін алуға болатын немесе әдеттегі коммерциялық операцияларға пайдалану үшін қолайлылығын азайтатын әр түрлі шектеулері бар және негізінен жинақ ақшасы тетіктеріне қойылатын талаптарға жауап беретін жинақ және мерзімдік депозиттер жатқызылады. Сонымен қатар, басқа депозиттерге сондай-ақ шетел валютасымен көрсетілген аударылмайтын салымдар мен депозиттер кіреді.

KazPrime индикаторы Қазақстанның банкаралық депозиттерінің KazPrime индикаторын қалыптастыру туралы келісімге қатысушы банктерде банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасын білдіреді. Әрбір баға белгілеуге Келісімге қатысушылардың бірінің депозитіне ақша тарту және орналастыру ставкасы, сондай-ақ ақша орналастыру және тарту көлемі қосылады. Баға белгілеудің ең төменгі көлемі – 150 млн. теңге. Баға белгілеулер арасындағы ең жоғары спрэд – 100 базистік тармақ (жылдық 1,00%). Жобаны іске қосу сәтінде банкаралық депозиттің жүйеленген мерзімі үш ай болады.

4-бөлім бойынша. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы (ҚҚБ) валюталық сауда-саттықтарға қатысу коэффициенті Ұлттық Банктің ҚҚБ-дағы сауда-саттықтың нетто-көлеміне нетто-қатысуының арақатынасы (сатып алудан шетел валютасын сатуды шегеріп тастау) ретінде есептеледі.

Ақша нарығындағы Ұлттық Банк операцияларының сальдосы айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, банктердің Ұлттық Банктегі депозиттік және

корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар көлемінің өзгеруі және мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу және сату бойынша нетто-операциялар сомасы ретінде есептеледі.

Графиктердің және кестелердің тізбесі

Графиктер

- 1-график. 2010 жылғы инфляция фактісі және болжамы
- 2-график. Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 3-график. Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 4-график. Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 5-график. Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы
- 6-график. Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы
- 7-график. Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы
- 8-график. Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері
- 9-график. Жиынтық сұраныс құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіне үлесі
- 10-график. Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы
- 11-график. Негізгі капиталға инвестицияларға шығыстардың динамикасы
- 12-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы
- 13-график. Металдың әлемдік бағасының динамикасы
- 14-график. Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы
- 15-график. Ағымдағы операциялар шотының балансы
- 16-график. Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері
- 17-график. Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы
- 18-график. Теңгенің еуроға және Ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы
- 19-график. Нақты жалпы ішкі өнімнің өсуіне экономиканың негізгі саларының үлесі
- 20-график. Экономикалық белсенді халықтың құрылымы
- 21-график. Нақты жұмыссыздық деңгейі
- 22-график. Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
- 23-график. Ақша агрегаттарының динамикасы
- 24-график. Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы
- 25-график. Депозиттердің және сыйақы ставкаларының динамикасы
- 26-график. Заңды тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
- 27-график. Жеке тұлғалар депозиттерінің өзгеру динамикасы
- 28-график. Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы
- 29-график. Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы
- 30-график. Халыққа берілген кредиттер динамикасы
- 31-график. Банктер активтерінің динамикасы
- 32-график. Банктер активтерінің құрылымы
- 33-график. Банктер міндеттемелерінің динамикасы
- 34-график. Банктер міндеттемелерінің құрылымы
- 35-график. KazPrime индикаторының динамикасы
- 36-график. РЕПО операциялары бойынша ставкалар динамикасы
- 37-график. Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы
- 38-график. Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары
- 39-график. Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтары
- 40-график. Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі
- 41-график. Ұлттық Банктің Қазақстан Қор Биржасына қатысу коэффициенті
- 42-график. Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы

43-график. Қысқа мерзімді ноталарды орналастыру көлемі және олар бойынша кірістілік

44-график. Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар

45-график. Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкалары

46-график. Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

47-график. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларының көлемі

48-график. Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі

Кестелер

1-кесте. Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі

2-кесте. Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы

3-кесте. Ақша массасы өзгерістерінің динамикасы

4-кесте. Резиденттердің депозиттерінің өзгеру динамикасы

Резюме

2010 жылдың қорытындылары бойынша жылдық инфляция 7,8% (2009 жылғы желтоқсанда – 6,2%) деңгейінде қалыптасты. Инфляцияның бұл деңгейі Ұлттық Банктің 2010 жылға белгілеген 6-8% мақсатты дәлізіне толық сәйкес келеді.

Қазақстанда 2010 жылы инфляциялық үдерістердің қалыптасуы монетарлық факторлар тарапынан ең аз ықпал ету аясында жүрді. Мәселен, 2010 жылы ақша массасы 14,1%-ды құрады, ақша базасы 5,0%-ға кеңейді.

2010 жылы инфляция өсуінің негізгі факторлары экономикадағы сұраныс пен ұсыныстың тепе-тең болмауымен байланысты. Бұл ретте халықтың ақша кірістерінің өсуі экономикадағы жиынтық сұраныстың кеңеюінің басты себептерінің бірі болып табылады, бұл 2010 жылы іскерлік белсенділіктің жандануымен ғана емес, сол сияқты 2010 жылғы сәуірде бюджеттен төленетін жалақының, әлеуметтік жәрдемақының және зейнетақының 25%-ға көтерілумен нығайтылды.

2010 жылы Қазақстанның экономикасы дамудың жоғары қарқынын көрсетті. Мәселен, 2010 жылғы 9 айда ЖІӨ 7,5%-ды құрады. Бұл ретте өндірістің өсуі тау-кен өндіруші және өңдеуші өнеркәсіпті, сауданы, көлікті, байланысты және құрылысты қоса алғанда, іс жүзінде барлық салалар бойынша байқалды.

Сыртқы факторлардың көрініс табуы 2010 жылы экономикадағы инфляциялық аяның төмендеуінің тағы бір себебі болып табылады. Тауар нарығындағы әлемдік бағаның мұнайдың, металдың бағасын қоса алғанда, өсуі өнеркәсіптік өнімді шығарушы қазақстандық кәсіпорындар бағасының өсуіне ықпал етті. Оған қоса, кейбір елдердегі қолайсыз ауа райы (қуаңшылық, өрттер) азық-түліктің кейбір түрлерінің, оның ішінде дәнді дақылдарды қоса, өндірісінің қысқаруына әкелді. Бұл жағдай Қазақстанның ішінде инфляциялық күтулердің өсуіне ықпал етті.

Үкіметтің, Ұлттық Банктің және жергілікті атқару органдарының бірлескен күш-жігерімен 2010 жылы іске асырылған инфляцияға қарсы саясат тұтыну нарығында тұрақты жағдайды сақтап қалуға мүмкіндік берді.

Ұлттық Банк баға тұрақтылығын, теңгенің айырбастау бағамының тұрақтылығын және елдің қаржы секторының тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған 2010 жылға арналған ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарына сәйкес шаралар қабылдады.

2010 жыл ішінде теңгенің айырбастау бағамы АҚШ долларына қатысы бойынша 150 теңге/доллар (+)10% немесе 15 теңге, (-)15% дәлізінде немесе Ұлттық Банктің ішкі валюта нарығында ең аз қатысуымен 22,5 теңге деңгейінде қалды. Бұл ретте ұлттық валютаның нығаю үрдісі байқалды.

2010 жылы Ұлттық Банктің пайыздық ставкаларының дәлізі өзгерген жоқ. Жыл бойы ресми қайта қаржыландыру ставкасы 7,0% деңгейінде сақталды. Банктерден тартылған депозиттер бойынша ставка 7-күндік депозиттер бойынша 0,5%-ды және 1 айлық депозиттер бойынша 1,0%-ды құрады.

Ақша нарығында қысқа мерзімді өтімділікті реттеуді Ұлттық Банк қысқа мерзімді ноталарды эмиссиялау және банктерден депозиттерді тарту жолымен жүргізді. Ұлттық Банк олардың ағымдағы өтімділігін қолдау үшін қайта қаржыландыру заемдарын берді.

Ең аз резервтік талаптар тетігі, сондай-ақ олардың нормативтері 2010 жылы өзгерген жоқ. Банктерге ең аз резервтік талаптар нормативі ішкі міндеттемелер бойынша 1,5%-ды және басқа міндеттемелер бойынша 2,5%-ды, борышын қайта құрылымдау барысында тұрған банктер үшін – осы банктердің барлық міндеттемелері бойынша 0%-ды құрады.

2010 жылғы 4-тоқсанға және тұтастай алғанда 2010 жылға инфляция болжамын бағалау

2010 жылғы 4-тоқсанда инфляцияның нақты қалыптасқан деңгейі (2,4%) «Инфляцияға шолудың» алдыңғы басылымында жарияланған болжамнан төмен болды (2,5-2,7%). Инфляция қазанда болжамдық мәндерден біршама жоғары болды, ал қараша және желтоқсан айларында ол күтілгеннен төмен болып қалыптасты.

Бағаның негізі өсімі 2010 жылғы 4-тоқсанда азық-түлікке жатпайтын тауарларға тиесілі болды. Олардың құрылымында жеміс-жидек, сүт өнімдерінің, май және тоң майдың, жұмыртқа, қанттың қымбаттауын атап көрсетуге болады. Өткен жылдардың динамикасын талдай отырып, жемістің және көкіністің, сүт өнімдерінің және жұмыртқаның қымбаттауы осы кезеңге тән екендігін атап өткен жөн, өйткені бұл маусымдылық факторымен байланысты. Май және тоң майдың, қанттың, сондай-ақ нан өнімдері бағасының өсуі қолайсыз ауа-райына байланысты туындаған әлемдік тауар нарықтарындағы тұрақты емес жағдайға байланысты болды.

Бағалау бойынша 2010 жылғы 4-тоқсанда инфляция азық-түлік тауарларының қымбаттауын ескермегенде, нақты 2,4% орнына 1,6%-ды құрады.

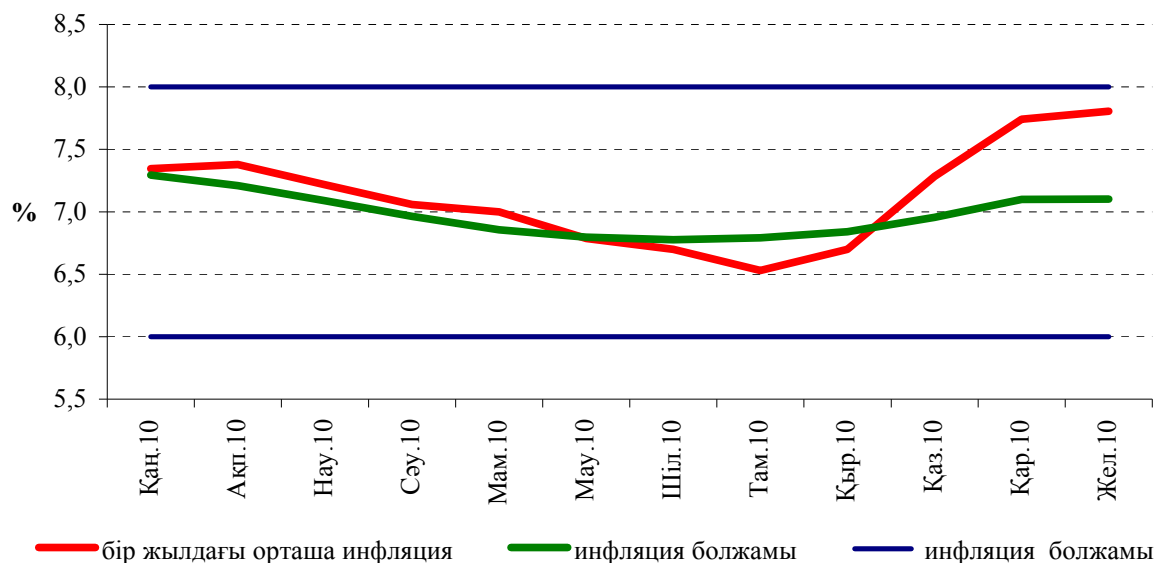
Азық-түлікке жатпайтын тауарлар мен ақылы қызмет тарапынан оларға бағаның қалыпты өсуі кезінде инфляцияға әсер, бензиннің, газбен жабдықтау бойынша қызметтің және медициналық қызметтің қымбаттауынан басқа, 2010 жылғы қазан-желтоқсанда шамалы болды.

Тұтастай алғанда, 2010 жылдың қорытындылары бойынша Қазақстанда инфляциялық үдерістердің қалыптасуы ақылы қызмет тарапынан ықпалдың тұрақты төмендеу үрдісі және азық-түлікке жатпайтын тауарлар тарапынан күшеюі аясында жүрді. Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тарапынан әсер 2010 жылы қалыпты болды.

Жылдық көрсетуде инфляцияның нақты деңгейі 2010 жылдың қорытындысы бойынша (7,8%) Ұлттық Банк белгілеген 6-8% мақсатты дәліз шеңберінде қалыптасты (1-график).

1-график

2010 жылғы инфляция фактісі және болжамы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2011 жылғы инфляция болжамы

Қазақстан Республикасының 2010 жылға арналған ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарына сәйкес инфляцияны 6-8% шегінде ұстап тұру Ұлттық Банктің негізгі мақсаты болып белгіленген.

Бұл ретте инфляциялық үдерістерді 2011 жылы, сондай-ақ 2010 жылы қалыптастыру жиынтық сұраныс пен ұсыныстың тепе-теңсіздігі аясында жүретін болады. Бюджеттен жалақының, жәрдемақының және зейнетақының 2011 жылғы қаңтарда және шілдеде жоспарланып отырған өсуіне байланысты инфляциялық қысымның кейбір күшеюі күтілуде. Оған қоса, 2011 жылы әлемдік тауар нарықтарындағы жағдай құбылмалы болып қалуы мүмкін, бұл Қазақстанның ішінде инфляцияға кейбір көтермелі қысым көрсетеді.

2011 жылы Ұлттық Банк ақша-кредит саясаты құралдарының тиімділігін жетілдіру мен көтеру және қабылданған шаралардың ақша нарығына әсерін бұдан әрі күшейту бойынша жұмысты жалғастырады.

Теңгенің айырбастау бағамы ауытқуының белгіленген дәлізінің күші аяқталған соң Ұлттық Банк басқарылатын өзгермелі валюта бағамы режиміне көшеді. Бұл ұлттық валютаның тұрақтылығына байланысты, оған әлемдік нарықтағы қазақстандық экспорттың негізі позицияларына деген баға конъюнктурасының қолайлығы және төлем балансының жай-күйі ықпал етті.

Ұлттық Банктің пайыздық саясаты Ұлттық Банктің ставкалары дәлізінің шегінде қысқа мерзімді құралдардың ақша нарығында нарықтық ставкаларды ұстап тұруға бағытталады. Ресми қайта қаржыландыру ставкаларын белгілеу ақша нарығындағы жағдайға және инфляцияның оның деңгейі нақты көрсетуде оң болатындай деңгейге байланысты жүргізіледі.

Екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі қысқа мерзімді ноталары мен депозиттері қаржы нарығында сыйақы ставкаларын реттеу, банктердің артық өтімділігін сауықтыру негізгі құралы болып табылады.

Қажет болғанда, Ұлттық Банк банктердің қысқа мерзімді өтімділігін қолдау үшін қайта қаржыландыру заемдарын береді. Бұл операциялардың мерзімі қысқа болады.

Ақша-кредит саясаты қалыптасқан макроэкономикалық жағдайларға бара-бар болады. Экономикадағы ақша ұсынысы экономиканың өсуіне сәйкес келетін деңгейде сақталады.

2011 жылғы 1-тоқсанға инфляция болжамы 2,5-2,7%-ды (2010 жылғы 1-тоқсанда нақты инфляция – 2,9%) құрайды. Тұтастай алғанда, бұл деңгей алдыңғы жылдарға тән қаңтар-наурыздың инфляциялық үдерістеріне сәйкес келеді. Бұл күтулер бірінші кезекте, жақын арадағы инфляцияның қалыптасуы ауысымдылық факторының ықпалымен жүретіндігіне байланысты. Тауарлар мен қызмет көрсетулердің жекелеген түрлеріне (ет, сүт өнімдері, жанар-жағар май материалдары, тұрғын үй-коммуналдық қызметтің жекелеген түрлері, көлік қызметтері) бағаның төмендеуі күтілуде. Оған қоса, 2011 жылы қаңтарда бюджеттік төлемдердің жоспарланған көтерілуіне байланысты инфляциялық күтулердің өсуі мүмкін.

2011 жылғы наурыздың қорытындылары бойынша жылдық инфляция 7,2-7,4% деңгейінде күтіледі.

2011 жылғы 2-тоқсанға инфляция болжамы 1,6-1,8%-ды (2010 жылғы 2-тоқсанда нақты инфляция – 1,4% деңгейінде қалыптасты) құрайды, бұл 2011 жылғы маусымның аяғындағы 7,4-7,6% жылдық инфляцияға сәйкес келеді.

2011 жылғы сәуір-маусымда жұмыртқа, сүт, ет өнімдері, жеміс-көкініс сияқты азық-түлік тауарларының жекелеген түрлеріне, білім беру қызметіне бағаның төмендеуі күтіледі.

1. Инфляциялық үдерістер

1.1. Тұтыну бағалары

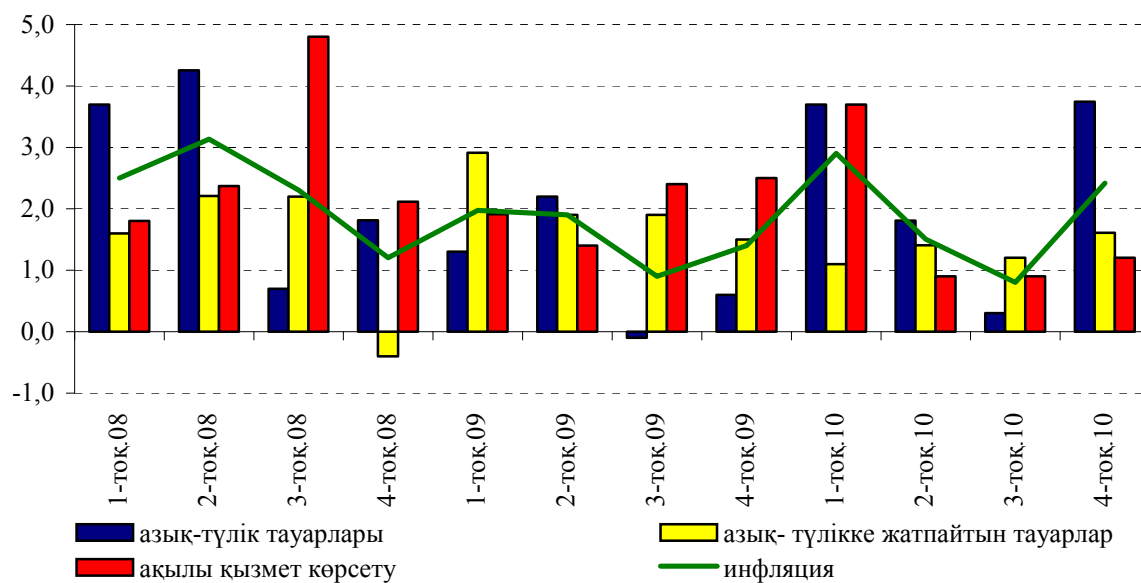
2010 жылғы 4-тоқсанда экономикадағы инфляциялық қысымның көтерілу үрдісі жалғасты. Инфляция бұл кезеңде 2009 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда үлкен қарқынмен өсті. 2010 жылғы қазан-желтоқсанда инфляция 2,4% деңгейінде (2010 жылғы 3-тоқсанда – 0,8%) қалыптасты.

2010 жылғы 4-тоқсанда инфляция қарқынының жылдамдатылуы жекелеген азық-түлік тауарлары мен азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасы өсуіне байланысты маусымдылық факторына және халыққа көрсетілетін жекелеген қызметтердің, оның ішінде реттелетін (ыстық сумен жабдықтау, орталық жылу) қызметтердің қымбаттауына байланысты.

Азық-түлік тауарлары – 3,8%-ға, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 1,6%-ға және ақылы қызмет көрсету 1,2%-ға қымбаттады (2-график).

2-график

Тоқсандық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

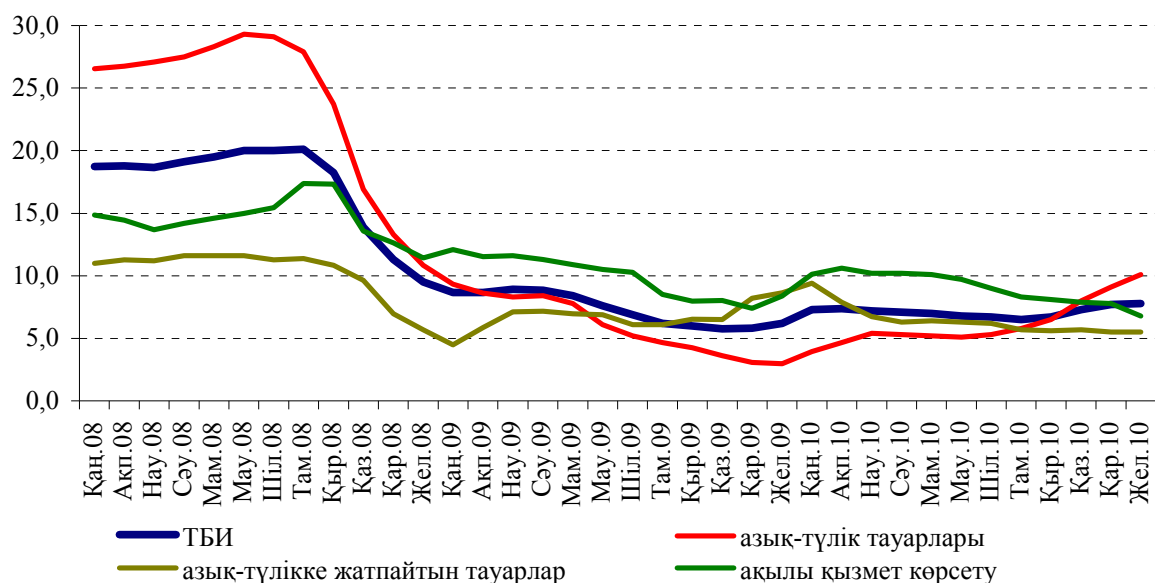

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы 4-тоқсанда негізгі өсім жармалар – 28,9%, жұмыртқа –15,5%, майлар мен тоң майлар – 10,2%, жеміс және көкініс – 7,2%, ұн – 5,7%, қант – 5,2%, сүт өнімдері – 5,1%, дизель отыны – 8,5%, қатты отын – 6,6%, сұйытылған газ– 4,7%, бензин – 2,5%, суық суға ақы төлеу– 1,7%, орталық жылу үшін ақы –1,6% сияқты тауарлар мен қызмет көрсетулерге тиесілі. Сондай-ақ амбулаторлық қызметтің бағасы – 2,5%-ға өсті.

2010 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша инфляция жылдық көрсетуде 7,8% (2009 жылғы желтоқсанда – 6,2%) құрады. Азық-түлік тауарларының бағасы 10,1%-ға (3,0%-ға), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 5,5%-ға (8,6%-ға), ақылы қызмет көрсетулер 6,8%-ға (8,4%-ға) өсті (3-график).

3-график

Жылдық инфляцияның және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына, %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Жылдық көрсетуде бағаның анағұрлым өсуі қантқа, темекі бұйымдарына, ет және сүт өнімдеріне, май және тоң майға, алкогольсіз сусындарға, сұйытылған газға, дизельдік отынға, дәрі-дәрмекке, бензин және жуу және тазалау құралдарына, электрэнергияға, су және ыстық суға, кәріске, білім беру қызметтеріне, амбулаторлық, көлік және құқықтық қызметтерге тиесілі.

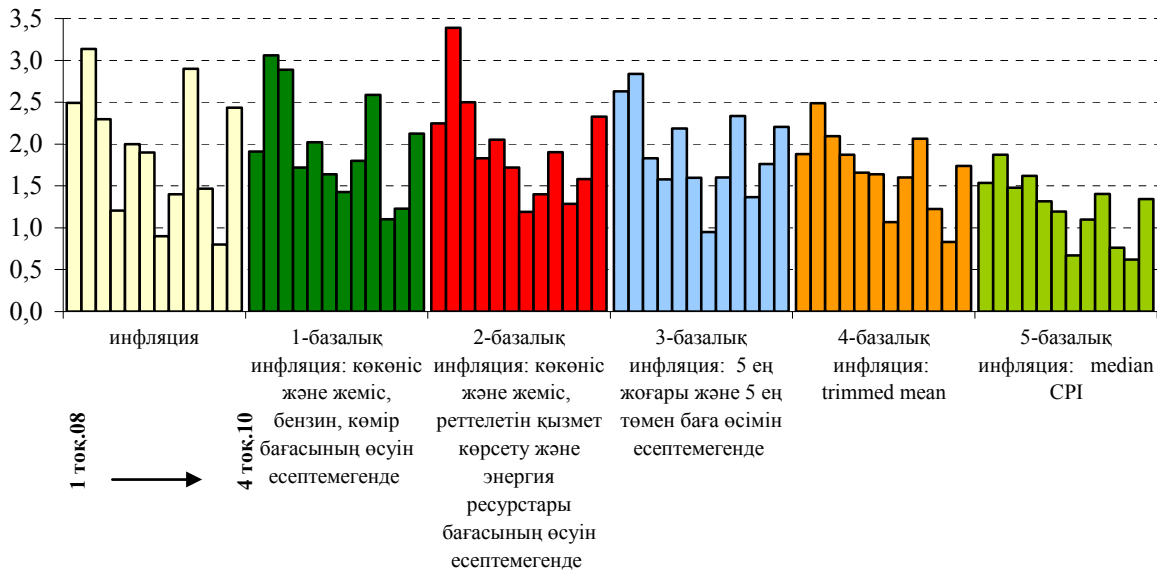
1.2. Базалық инфляция

2010 жылғы 4-тоқсанда базалық инфляция көрсеткіштері жалпы инфляция сияқты өткен тоқсанмен салыстырғанда өсудің анағұрлым жоғары қарқынын көрсетті (4-график). Бұл динамика бірінші кезекте тұтыну бағасы индексінің есебіне енгізілетін барлық азық-түлік тауарлары бойынша іс жүзінде бағаның анағұрлым жоғары қарқынмен өсуіне байланысты.

2010 жылғы қазан-желтоқсанда базалық инфляцияның көрсеткіштері жылдық көрсеткіште сондай-ақ әртүрлі бағыттағы динамиканы көрсетті. 2-базалық инфляция базалық инфляцияның қалған көрсеткіштерінің қазан-қарашада кейбір жылдамдатылуынан кейін 2010 жылғы желтоқсанда бірте-бірте баяулағанына қарағанда, 2010 жылғы 4-тоқсанда жылдамдатылды. Бұл ретте базалық инфляцияның барлық көрсеткіштері 2010 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша жалпы инфляциямен салыстырғанда анағұрлым төмен деңгейде қалыптасты.

4-график

Тоқсандық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен кезеңге %-бен)

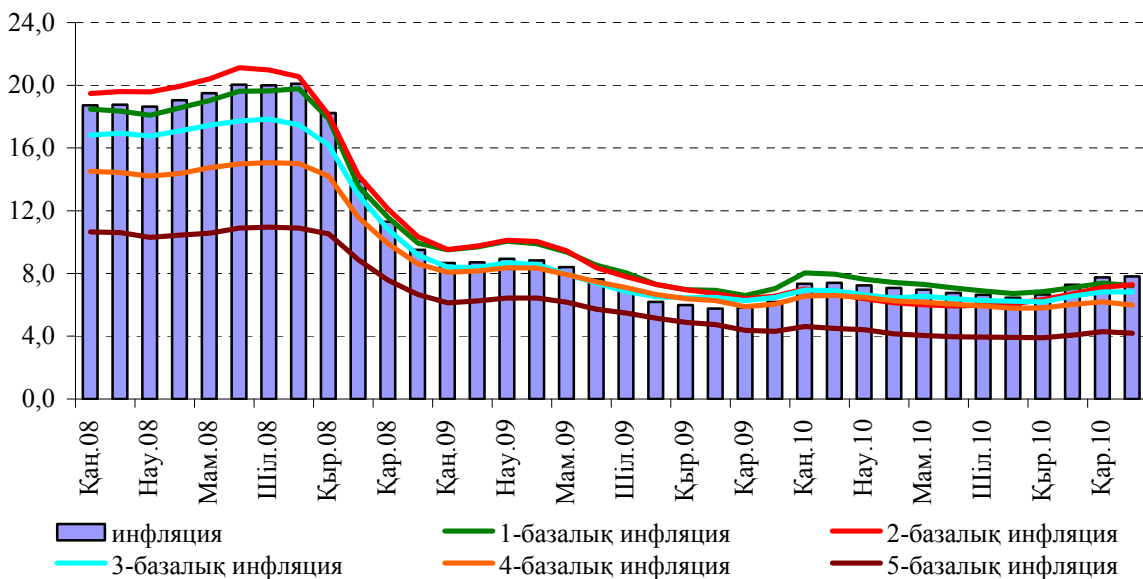

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы желтоқсанда 1, 2 және 3-базалық инфляция көрсеткіштері 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда анағұрлым жоғары деңгейде қалыптасты. Бұл экономикадағы инфляциялық аяның сақталуын көрсетеді, бұл ретте монетарлық факторлардың инфляцияға ықпалы шамалы болды (5-график).

5-график

Жылдық инфляцияның және базалық инфляцияның динамикасы (өткен жылдың тиісті айына, %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3. Экономиканың нақты секторындағы бағалар

1.3.1. Өнеркәсіп өндірісіндегі бағалар

2010 жылғы 4-тоқсанда өнеркәсіп өнімдерін өндіруші кәсіпорындардың бағалары 9,3%-ға (2009 жылдың 4-тоқсанында - 7,0%) өсті. Өндірілген өнім құны 9,8%-ға өсті, бұл ретте оның құрамындағы өндіріс құралдары 3,0%-ға, тұтыну тауарларының бағасы 4,6%-ға қымбаттады, аралық тұтыну өнімінің бағасы 10,3%-ға қымбаттады. Өндірістік сипаттағы қызметтердің бағасы 0,6%-ға өсті.

2010 жылғы қазан-желтоқсанда тау-кен өндіру өнеркәсібі кәсіпорындарының бағалары біршама өсті. 2010 жылғы 3-тоқсандағы 0,2%-ға бағаның төмендеуінен кейін 4-тоқсанда баға 11,1% -ға өсті (2009 жылғы 4-тоқсанда – өсу 9,5%).

2010 жылғы 4-тоқсанда энергия ресурстарының құны 10,2%-ға (2009 жылғы 4-тоқсанда – өсуі 9,9%) көтерілді. Энергия ресурстарының құрамында мұнай өндіру бағасы 13,0%-ға (2010 жылғы 3-тоқсанда – өсуі 2,2%) көбейді, газ конденсатының құны – 4,9%-ға (төмендеуі 2,5%) төмендеді.

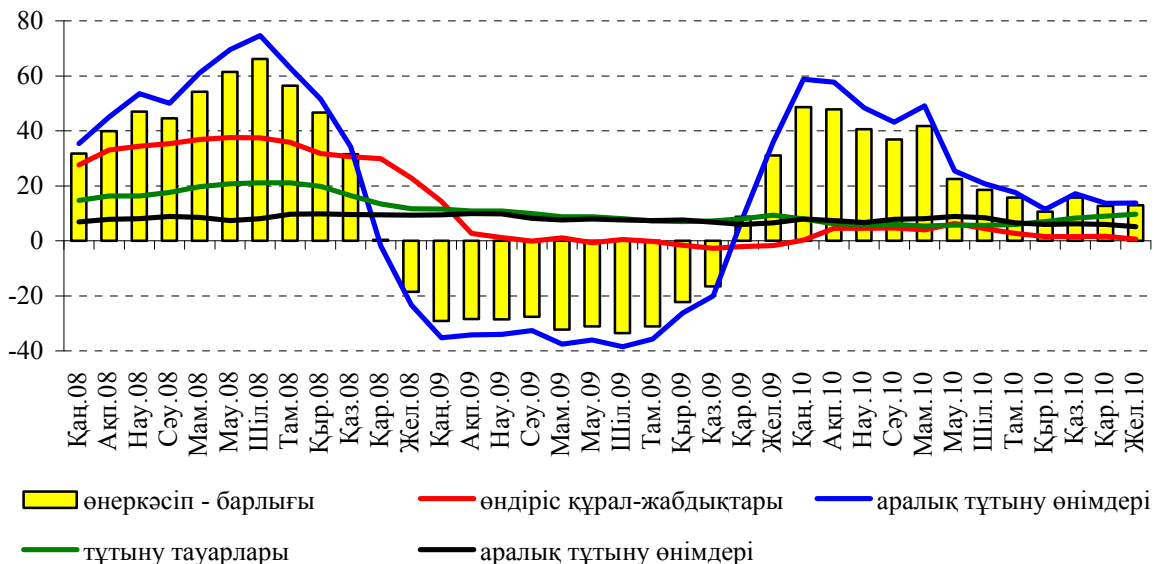
Өңдеуші өнеркәсіптегі бағаның өсу қарқыны 2010 жылғы 4-тоқсанда 7,2%-ды құрап, біршама жылдамдатылды (2009 жылғы 4-тоқсанда – өсу 3,6%). Металлургиялық өнеркәсіптегі бағалар 9,8%-ға көтерілді, сусындарды және темекіні қоса алғанда, азық-түлік өнімдерін өндіру 7,5%-ға қымбаттады, мұнай өңдеу өнімдерінің бағасы 10,9%-ға өсті.

Электр энергиясын, газды және суды өндіру мен бөлуде 2010 жылғы 4-тоқсанда 0,4%-ды құраған бағаның төмендеуі (2009 жылғы 3-тоқсанда – өсу 0,7%) байқалды.

2010 жылғы желтоқсанда өнеркәсіп өндірісінде жылдық көрсетуде бағаның өсуі (2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанға қарағанда) 12,9%-ды құрады (6-график).

6-график

Өнеркәсіп өнімін өндіруші кәсіпорындар бағалары индексінің динамикасы (өткен жылдың тиісті айына %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

Өндірілген өнім жылдық көрсетуде 13,4%-ға, оның ішінде аралық тұтыну өнімі – 13,8%-ға, тұтыну тауарлары – 9,7%-ға, өндіріс құралдары – 0,6%-ға қымбаттады. Өндірістік сипаттағы қызмет көрсетулер 5,1%-ға қымбаттады.

1.3.2. Ауыл шаруашылығындағы бағалар

2010 жылғы 4-тоқсанда барлық арналар бойынша сатылған ауыл шаруашылығы өнімдерінің бағасы 21,2%-ға ұлғайды (2009 жылғы 4-тоқсанда – төмендеуі 10,7%). Ауыл шаруашылығындағы бағалар динамикасы көбіне өсімдік шаруашылығы өнімдерінің қымбаттауы және аз деңгейде мал шаруашылығы өнімдері бағасының қымбаттауы әсерінен қалыптасты.

Қазан-желтоқсанда өсімдік шаруашылығы өнімдері 30,7%-ға қымбаттады, бұл дәнді дақылдар бағасының 30,9%-ға өсуіне байланысты.

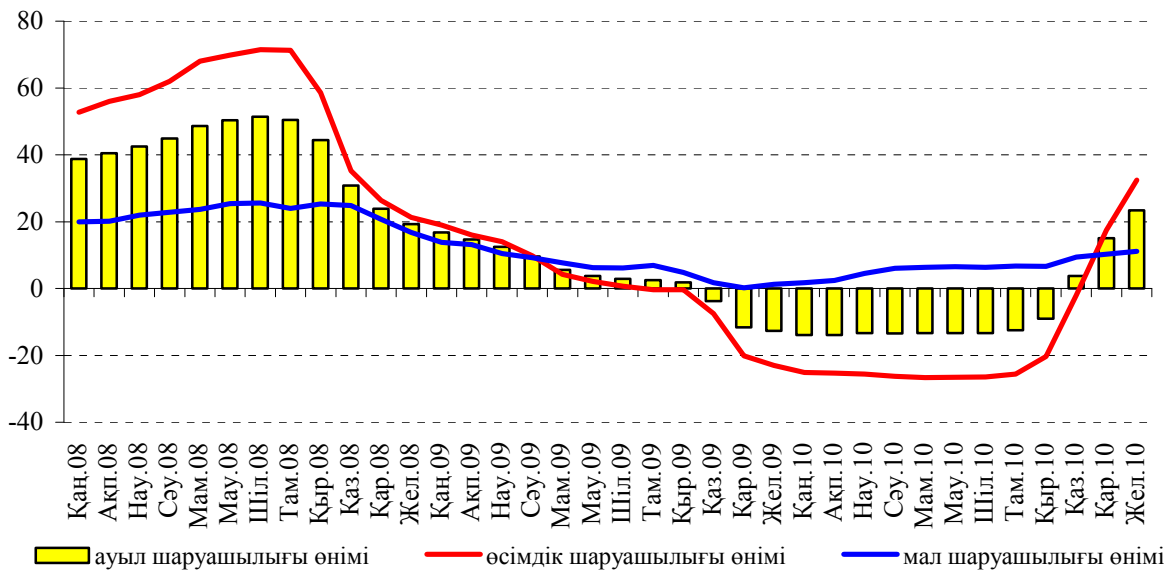
2010 жылғы ауа-райының қолайсыз болуы астық дақылдарын анағұрлым төмен жинауға әкелді, бұл өсімдік өнімдері бағасының өсуіне ықпал етті.

2010 жылғы 4-тоқсанда мал шаруашылығы өнімдері 8,0%-ға өсті, ал 2010 жылғы 2-тоқсанда маусымдық факторға байланысты бағаның төмендеуі байқалды, ал 3-тоқсанда бағаның өсуі шамалы болды және 1,3%-ды құрады. Бұл ретте мал және құс еті 1,9%-ға өсті, шикі сүттің құны 20,8%-ға көтерілді, ал жұмыртқа 23,6%-ға қымбаттады.

2010 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша ауыл шаруашылығы өнімі жылдық көрсетуде 23,4%-ға көтерілді. Бұл ретте өсімдік шаруашылығы өнімі 32,4%-ға қымбаттады, мал шаруашылығы өнімінің бағасы 11,1%-ға өсті (7-график).

7-график

Ауыл шаруашылығы өнімі бағалары индексінің динамикасы (өткен жылғы тиісті айға %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

1.3.3. Кәсіпорындар мониторингі

2010 жылғы 4-тоқсанда өткен тоқсандағымен салыстырғанда кәсіпорындардың дайын өніміне деген сұраныстың өсуінің қарқыны біршама баяулағаны байқалды. Оған дайын өнімге сұраныстың 2010 жылғы 3-тоқсанда 55,2-дан 50,9-ға дейін өзгеруінің диффузиялық индексі ретінде жинақталған индикатордың төмендеуі себепші болды (8-график). Бұл ретте көрсеткіштің төмендеуін кәсіпорындардың 21,9% (2010 жылғы 3-тоқсанда – 17,0%), ұлғаюын – 23,7% (2010 жылғы 3-тоқсанда – 27,3%) атап өтті.

Сұраныстың өсу қарқынының баяулауы біріншіден, «құрылыс», «жылжымайтын мүлікпен операциялар», «кәсіпорындарға жалдау мен қызмет көрсету» салаларында көрсеткіштің төмендеуіне, екіншіден «ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман»,

«көлік және байланыс», «сауда», және «қонақ үйлер мен мейрамханалар» сияқты салаларда сұраныстың өсу қарқынының баяулауымен байланысты.

2011 жылғы 1-тоқсанда тұтастай алғанда экономика бойынша дайын өнімге сұраныстың баяу өсуі күтіледі: сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі 51,1 дейінгі белгіге өсті. Бұл ретте пікіртерімге қатысушы кәсіпорындардың 17,0%-ы дайын өнімге сұраныстың өсуін, 14,9%-ы төмендеуін күтеді. Көрсеткіштің анағұрлым өсуі «ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман», ал көрсеткіштің төмендеуі «құрылыс» және «өңдеуші өнеркәсіп» сияқты салаларда күтіледі.

2010 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың дайын өнімінің бағасына қатысты жағдай өткен тоқсандағымен салыстырғанда көрсеткіштің өсу қарқынының шамалы ұлғаюымен сипатталады: дайын өнім бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі 60,7 белгісіне дейін (2010 жылғы 3-тоқсанда 59,8) көтерілді. Өнімінің бағасы өскен кәсіпорындардың үлесі өткен тоқсанмен салыстырғанда 25,9%-ды құрап, (2010 жылғы 3-тоқсанда – 24,0%) ұлғайды.

«Өндіруші өнеркәсіп», «электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу», «өңдеуші өнеркәсіп» және «көлік және байланыс» сияқты экономиканың салаларында бағаның өсу қарқынының анағұрлым өсуі байқалды. «Құрылыс» саласында ауысымдылық факторына байланысты көрсеткіштің өсу қарқынының баяулауы байқалды.

2011 жылғы 1-тоқсанда баға өсу қарқынының кейбір ұлғаюы күтіледі, оған 62,4 (2010 жылғы 4-тоқсанда -60,7) болған дайын өнім бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі куә. Баға өсуі қарқынының анағұрлым ұлғаюы «электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу», «көлік және байланыс» «жылжымайтын мүлікпен операциялар», «кәсіпорындарға жалдау мен қызмет көрсету» салаларында күтіледі. Ал «ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман», «көлік және байланыс», «өндіруші өнеркәсіп» және «сауда» салаларында дайын өнімге бағаның өсуінің баяулауы күтіледі.

2010 жылғы 4-тоқсанда экономика бойынша тұтастай алғанда өткен тоқсандағымен салыстырғанда жоғары деңгейде қала отырып шикізат пен материалдар бағасының өсу қарқыны шамалы өсті: шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексінің мәні 71,0 болды. «Ауыл шаруашылығы, аң аулау және орман» және «құрылыс» салаларын қоспағанда, бағаның өсу қарқынының ұлғаюы барлық салаларда байқалды. Тұтастай алғанда, талдау бойынша шикізат және материалдар бағасының өсуін атап өткен кәсіпорындардың саны өткен тоқсандағымен салыстырғанда 50,1% құрап (2010 жылғы 3-тоқсанда- 49,5%), ұлғайды. Шикізат және материалдар бағасының төмендеуін атап өткен кәсіпорындардың үлесі тек 0,9%-ды (2010 жылғы 3-тоқсанда – 1,1%) құрады. Көрсеткіштердің өзгермегендігін атап көрсеткен респонденттердің саны 41,7%-ға дейін (2010 жылғы 3-тоқсанда – 42,1%) төмендеді.

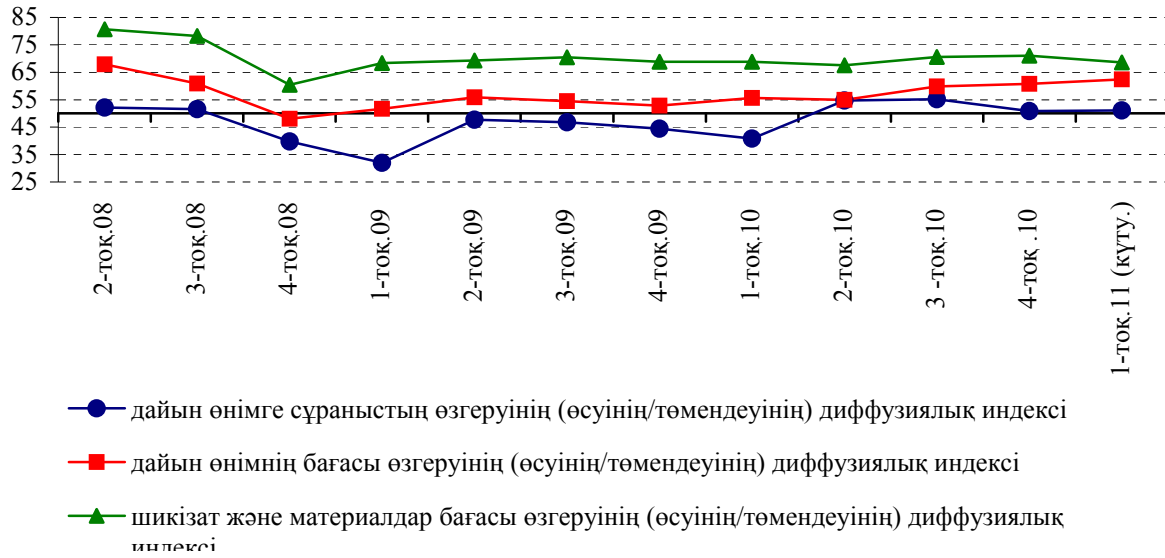
2011 жылғы 1-тоқсан бойынша шикізат және материалдар бағасы өзгеруінің диффузиялық индексі 68,6 белгісіне дейін түсті, бұл баға өсуінің баяулауын білдіреді. Бұл ретте, бағаның өсуін күтетін респонденттердің саны 44,9%-ға дейін біршама төмендеді, ал көрсеткіштің өзгермейтіндігін атап өткен кәсіпорындардың үлесі 47,5% ұлғайды, төмендеуін атап өткендер саны - 0,3%-ға төмендеді (8-график).

Осылайша, тиісті диффузиялық индекстердің динамикасына қарай, кәсіпорындардың 2011 жылғы 1-тоқсан бойынша күтулері шикізат пен материалдарға бағаның өсу қарқынының баяулауына және дайын өнімге сұраныс пен бағаның әлсіз өсуіне байланысты.

8-график

Сұраныс пен бағалар өзгерісінің диффузиялық индекстері

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2. Инфляция факторлары

2.1. Жиынтық сұраныс

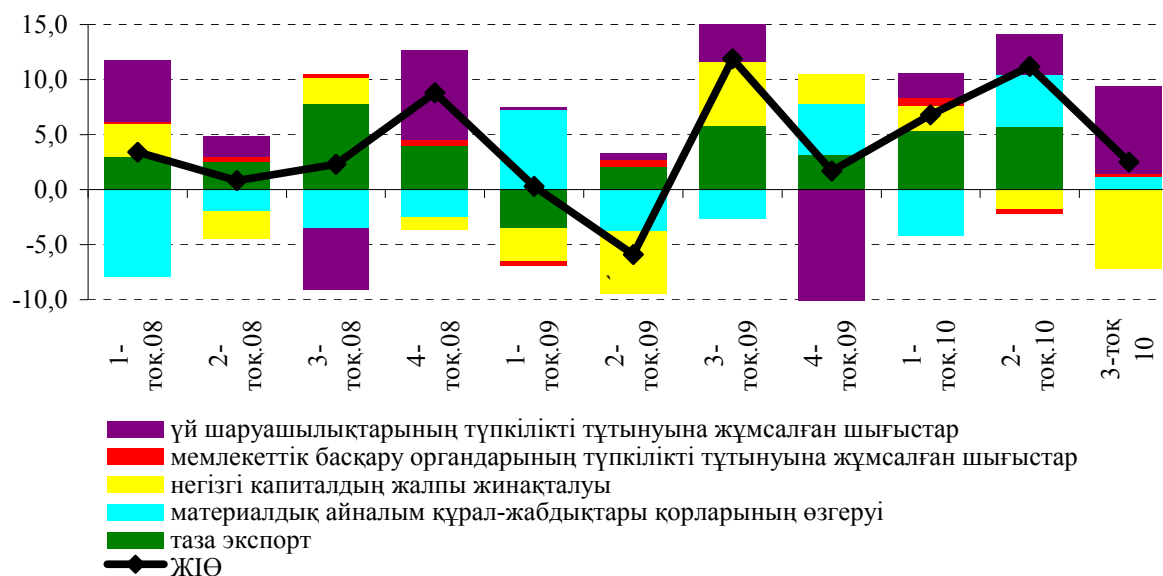
2010 жылғы 3-тоқсанда түпкілікті пайдалану әдісі бойынша ЖІӨ 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда нақты көрсетуде бағалау бойынша 2,5%-ға (өткен тоқсанда – 11,2%) ұлғайды.

ЖІӨ негізгі құрамдас бөліктерінің бірі - негізгі капиталдың жалпы жинақталуының анағұрлым төмендеуіне қарамастан таза экспорттың өсуі, түпкілікті пайдалануға жұмсалатын шығыстардың ұлғаюы және материалдық айналым қаражаты қорларының өзгеруі ЖІӨ қарқынының біршама баяулауына қарамастан оның өсуіне себепші болды. Түпкілікті пайдалану шығыстары 11,1%-ға, таза экспорт 10,7%-ға өсті, жалпы жинақталу тұтастай алғанда 25,0%-ға төмендеді.

ЖІӨ өсуіне таза экспорттың салымы – 1,1%-ды, негізгі капиталдың жалпы жинақталуы (-)17,2%, үй шаруашылығын тұтыну- 8,0%, материалдық айналым қаражаты қорларының өзгеруі – 1,2%-ды құрады (9-график).

9-график

Жиынтық сұраныстың құрамдас бөліктерінің ЖІӨ өсуіне салымы, %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2.1.1. Жеке тұтыну және инвестициялық сұраныс

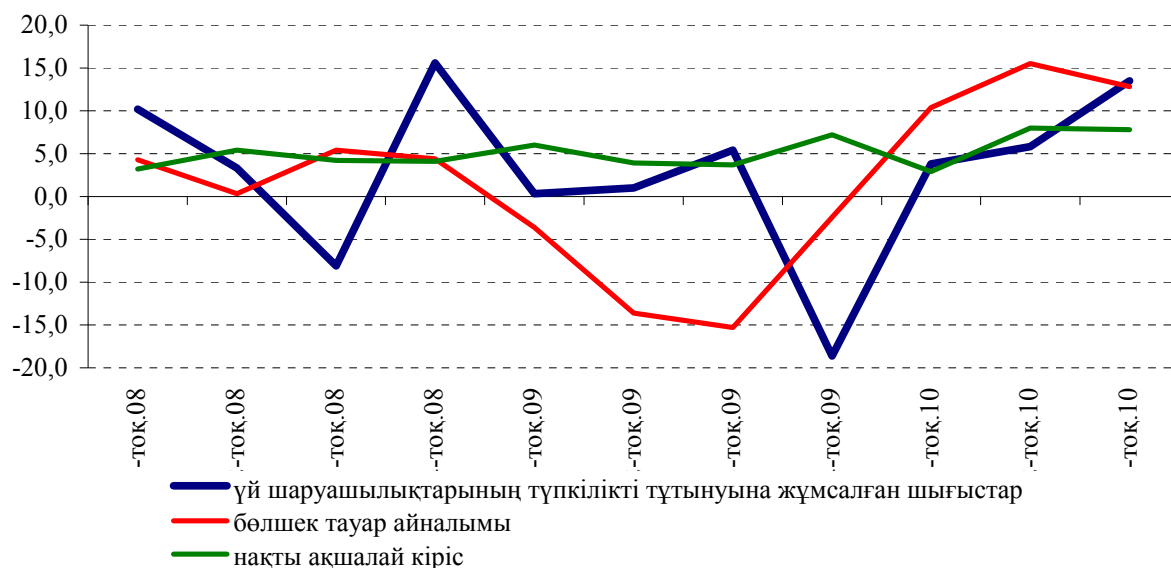
2010 жылғы 3-тоқсанда үй шаруашылықтарының түпкілікті тұтынуына жұмсалған шығыстар 2009 жылғы тиісті кезеңге қарағанда 13,6%-ға (2010 жылғы 2-тоқсанда өсуі –5,8%-ға) ұлғайды.

Нақты көрсеткіштегі жан басына шаққандағы ақша кірісінің өсу қарқынының 7,8%-ға дейін баяулауы (2010 жылғы 2-тоқсанда – өсуі 8,0%-ға), қарқыны 12,8%-ға баяулаған (2010 жылғы 2-тоқсанда – өсуі 15,5%-ға) бөлшек тауар айналымына ықпал етті. Бөлшек тауар айналымының өсуі тұтастай ағымдағы жылда тұтынушылық сұраныстың қалпына келгендігін көрсете отырып, ЖІӨ негізгі құрамдас бөліктері бірінің жиынтық сұраныс тәсілімен жақсаруына, атап айтқанда, үй

шаруашылықтарының түпкілікті тұтынуына шығыстардың өсуіне ықпал етті (10-график).

10-график

Халықтың шығыстары мен кірістерінің динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

Қазақстанның экономикасын қалпына келтірудің жоғары қарқыны, қаржы секторындағы жағдайдың тұрақтануы, тұтастай алғанда әлемдік экономикадағы дағдарыстың теріс салдарларын еңсеру, сондай-ақ 2010 жылдың басында әлеуметтік төлемдер мен зейнетақы мөлшерінің ұлғаюы, 2-тоқсаннан бастап стипендияның, бюджеттік қызметкерлердің жалақысының 25%-ға өсуі халықтың тұтыну тәртібі моделінің өзгеруіне себепші болды.

Нәтижесінде, 2009 жыл бойы құлдыраудан кейін ағымдағы жылдың басынан бастап үлес салмағы бөлшек тауар айналымының жалпы көлемінде біршама және 55%-ды құрайтын магазиндерде, сауда орталықтарында тауарларды сату көлемі өсе бастады.

2010 жылдың 3-тоқсанында 2009 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 25,0%-ға төмендеген ЖІӨ құрылымындағы жалпы жинақтауға жұмсалған шығыстардың жалпы көлемінің елеулі құлдырауы байқалды, ол ЖІӨ өсуінің қалыптасуына (-)5,9% мөлшерінде теріс әсер етті.

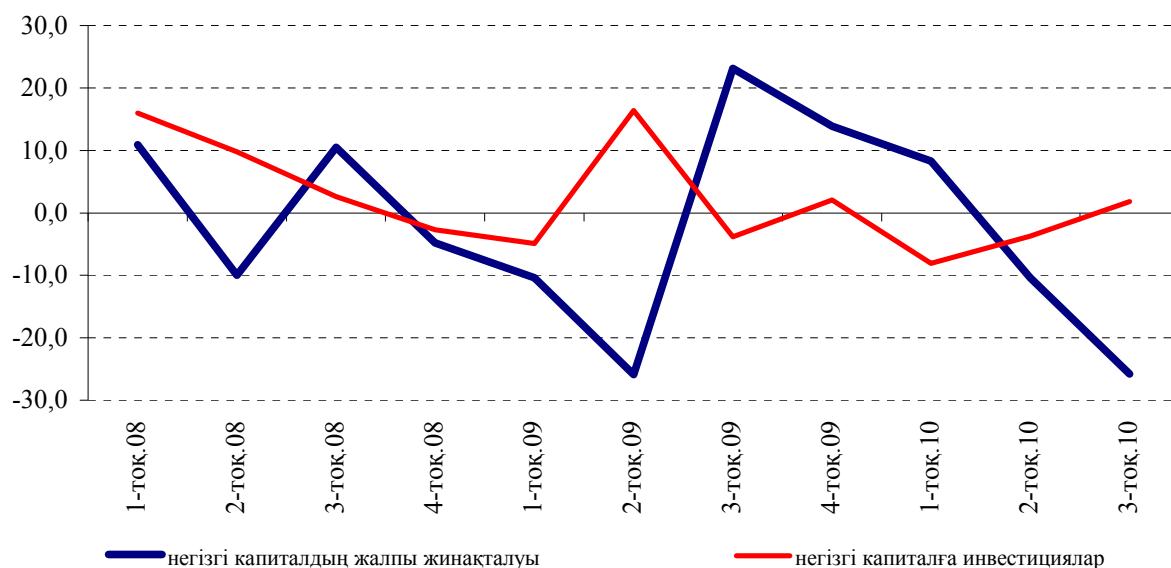
Бұл ретте оның құрылымында 2010 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігінің біршама өсуіне және негізгі капиталға инвестицияның 1,8%-ға (11-график) ұлғаюына қарамастан, негізгі капиталдың жалпы жинақталуы 25,8%-ға азайды, ЖІӨ өсуіне (-)7,2% мөлшерінде теріс әсер етті.

Өз кезегінде материалдық айналым қаражаты қорларының өзгеру көрсеткіші нақты көрсетуде 3 есеге дейін ұлғайды, ол ЖІӨ өсуіне 1,2% мөлшерінде оң әсер етті.

Алайда, шамалы оң әсер бірінші құрамдас бөлік қол жеткізген теріс әсерді бейтараптандыра алмады, бұл тұтастай алғанда, жалпы жинақталудың құлдырауына әкелді.

11-график

Негізгі капиталға инвестицияларға жұмсалатын шығыстардың динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2.1.2. Мемлекеттік тұтыну

2010 жылғы 3-тоқсанда мемлекеттік басқару органдарының түпкілікті тұтынуына арналған шығыстар 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 2,7%-ға (2010 жылғы 2-тоқсанда – төмендеуі 4,6%-ға) көтерілді.

Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда мемлекеттік бюджеттің шығыстары 1 128,7 млрд. теңге сомаға немесе ЖІӨ-ге шаққанда 7,7% қаржыландырылды. 2009 жылғы 3-тоқсандағы көрсеткіштермен салыстырғанда олар 23,7%-ға ұлғайды.

Мемлекеттік бюджеттің ағымдағы шығындары 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 821,5 млрд. теңгені құрады, бұл 19,2%-ға артық. Ағымдағы шығындар құрамында анағұрлым ішкі және сыртқы заемдар бойынша сыйақыларды (мүдделерді) төлеуге, жеке және заңды тұлғаларға ағымдағы трансферттерге, сондай-ақ жұмыс берушілердің жарналарына, жалақыға және қызметтерді сатып алуға шығындар ұлғайды. Мемлекеттік бюджеттің күрделі шығындары 2010 жылғы 3-тоқсанда 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 8,0%-ға негізінен негізгі капиталды сатып алуға және құруға шығыстардың ұлғаюы есебінен өсті. Жерді және материалдық емес активтерді сатып алуға және шетелге күрделі трансферттерге шығыстар өткен жылдың осындай тоқсанымен салыстырғанда тиісінше 62,8%-ға және 46,7%-ға азайды.

2010 жылғы шілде-қыркүйекте мемлекеттік бюджеттің түсімдері 1 292,65 млрд. теңгені немесе ЖІӨ-ге шаққанда 8,8%-ды құрады, бұл 2009 жылдың шілде-қыркүйегімен салыстырғанда 89,0%-ға көп. Мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымында екі бап бұрынғысынша басым: салық түсімдері – 55,1%-ды (2009 жылғы 3-тоқсанда – 60,3%), ресми трансферттер – 41,3%-ды (35,9%) құрады. Ресми трансферттердің жоғары үлесі республикалық бюджетке Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан кепілді трансферттердің 445,0 млрд. теңге мөлшерінде түсуімен қамтамасыз етілді.

Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда салық түсімдерінен табыстың көрсеткіштері 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 12,5%-ға ұлғайды, бұл

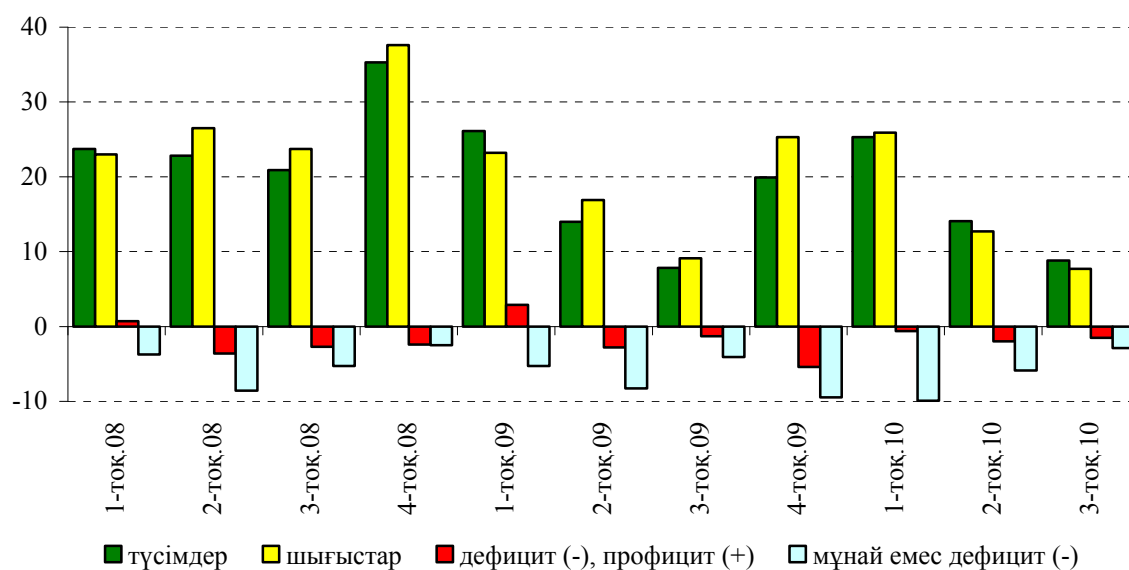
корпоративтік табыс салығы мен қосымша құнға салық бойынша түсімдердің тиісінше 46,3%-ға және 10,7%-ға ұлғаюымен қамтамасыз етілді.

2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 2010 жылғы 3-тоқсанда негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер 30,7%-ға ұлғайды, салықтық емес түсімдердің көлемі 7,4%-ға ұлғайды.

2010 жылғы 3-тоқсанда мемлекеттік бюджет шығыстарының оның түсімдерінен асып түсуі нәтижесінде 217,8 млрд. теңге дефицит қалыптасты (ЖІӨ-нің 1,5%), бұл ретте 2009 жылғы 3-тоқсанда дефицит 144,9 млрд. теңгені құрады (12-график). Ұлттық қордан республикалық бюджетке 445,0 млрд. теңге мөлшерінде аударылмаған кепілді трансферттерді ескермегенде, 2010 жылғы 3-тоқсан 662,8 млрд. теңге мөлшеріндегі мұнай емес дефицитпен аяқталатын еді.

12-график

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, ЖІӨ-ге %-бен

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

2010 жылғы 3-тоқсан ішінде Қаржы министрлігі 372,3 млрд. теңге мөлшерінде заем қаражатын тартты (негізінен мемлекеттік эмиссиялық бағалы қағаздарды шығару арқылы). Осы кезең ішінде 90,8 млрд. теңге сомаға бұрын шығарылған бағалы қағаздар бойынша борыштық міндеттемелер де өтелді. Нәтижесінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің Ұлттық Банктегі шотындағы қалдығы 38,6 млрд. теңгеге ұлғайды.

2010 жылғы 3-тоқсанда Үкіметтің ішкі борышы 2009 жылғы 3-тоқсанның қорытындысымен салыстырғанда (ЖІӨ-ге шаққанда 7,2%) 1 634,9 млрд. теңгеге (ЖІӨ-ге шаққанда 8,0%) дейін, яғни 46,0%-ға ұлғайды. Өсу мемлекеттік қысқа мерзімді міндеттемелерді (МЕККАМ), мемлекеттік ұзақ мерзімді қазынашылық облигацияларды (МЕУКАМ), мемлекеттік ұзақ мерзімді жинақтаушы қазынашылық міндеттемелерді (МЕУЖКАМ) шығарумен қамтамасыз етілді.

Үкіметтің сыртқы борышы 2010 жылғы 3-тоқсанда 2009 жылғы 3-тоқсанның көрсеткішімен салыстырғанда (ЖІӨ-ге шаққанда 1,6%) 2,1 есе ұлғайып, 508,9 млрд. АҚШ долл. (ЖІӨ-ге шаққанда 2,5%) құрады.

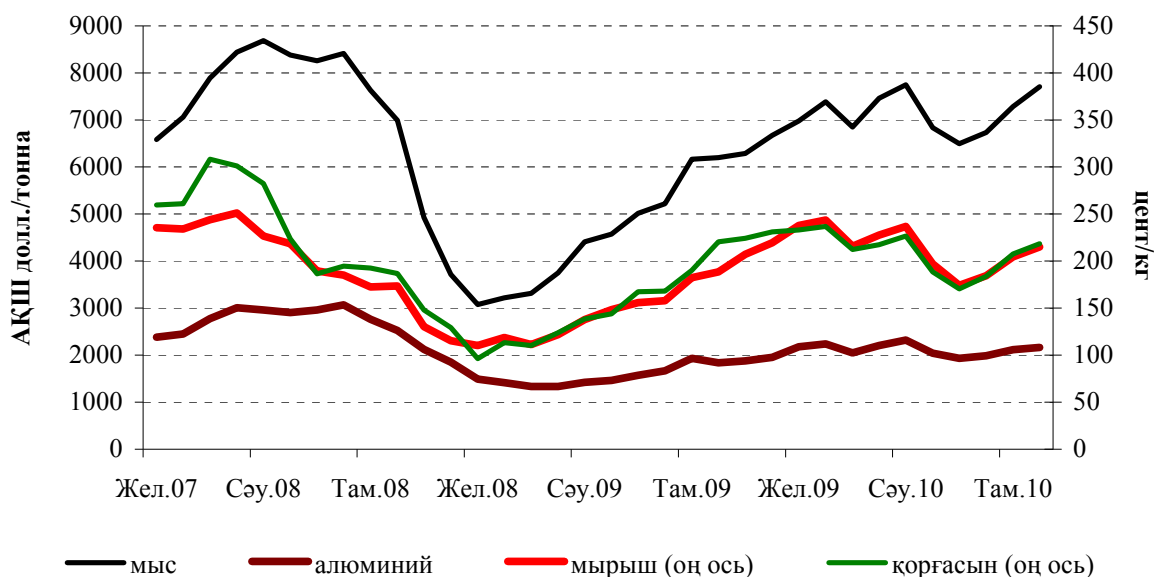
2.1.3. Сыртқы сектор

– - Әлемдік бағалар

2010 жылғы 3-тоқсанда әлемдік тауар нарықтарындағы жағдай тұрақты болған жоқ, ол жекелеген тауарлар бағасының құбылмалылығымен сипатталды. Металдың әлемдік бағасы 2010 жылғы шіле-қыркүйекте өсудің тұрақты үрдісін көрсетті. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда мыстың бағасы 3,1%-ға өсті және осы кезеңде орташа алғанда бір тонна үшін 7242,7 АҚШ долл. деңгейінде болды, алюминий 0,3%-ға төмендеп, бір тоннасы үшін 2089,3 АҚШ долл. қалыптасты. Қорғасынның әлемдік бағасы бір килограммы үшін 203,2 центті құрап, кезеңде орташа 4,2%-ға көтерілді, мырыш бір килограммы үшін кезеңде орташа бағасы 201,3 цент кезінде 0,6%-ға төмендеді (13-график).

13-график

Металдың әлемдік бағасының динамикасы

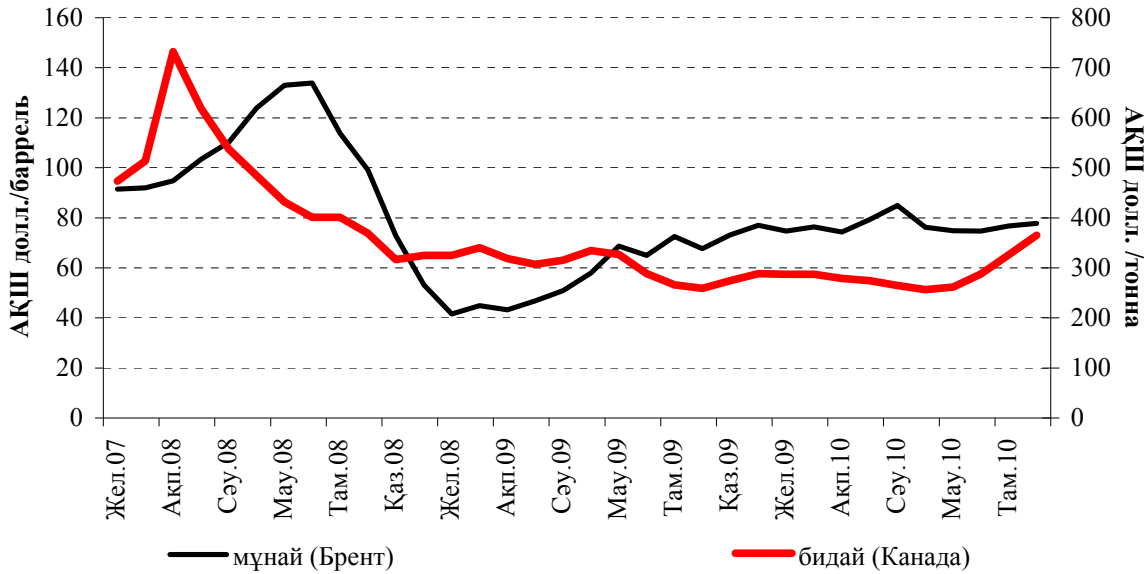
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

2010 жылғы 3-тоқсанда мұнайдың әлемдік бағасы өсу үрдісін көрсетті. Мәселен, 2010 жылғы мамырдағы бағаның төмендеуінен кейін, 2010 жылғы тамыз-қыркүйекте олардың көтерілу үрдісі байқалды. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда 2009 жылғы 3-тоқсанның қорытындысымен салыстырғанда Brent сорттындағы мұнайдың бағасы 2,9% төмендеді және кезеңде орташа алғанда бір баррель үшін 76,41 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (14-график).

Бидайдың әлемдік бағасы 2010 жылғы шілде-қыркүйекте көтерілді. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 3-тоқсанда бидайдың (Канада) әлемдік бағасы 25,0% көтерілді және бір тонна үшін орташа алғанда 326,2 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты (14-график).

14-график

Мұнайдың (Брент), бидайдың (Канада) әлемдік бағасының динамикасы

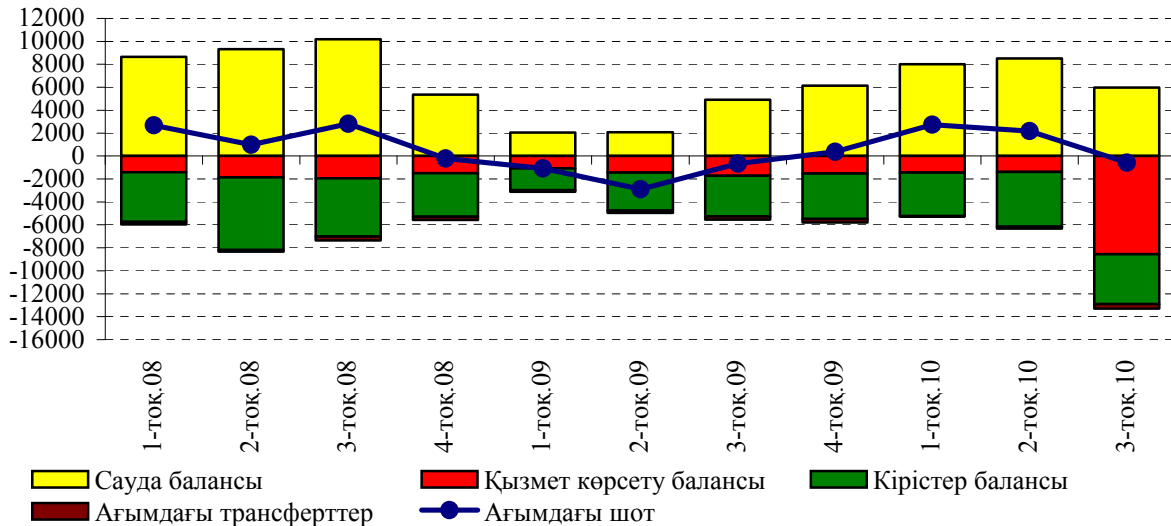
Дерек көзі: Дүниежүзілік Банк

– Төлем балансы

2010 жылғы 3-тоқсанның қорытындысы бойынша төлем балансының ағымдағы шоты 0,6 млрд. АҚШ доллары деңгейінде теріс сальдомен қалыптасты (15-график).

15-график

Ағымдағы операциялар шотының балансы, млн. АҚШ долл

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы 3-тоқсанда тауарлар экспортынан түсімдер 17,1%-ға, ал тауар импортына арналған шығыстар 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 13,9%-ға өсті. Сауда балансының оң сальдосы 21,9% -ға өсті және 6,0 млрд. АҚШ долларына жетті. Бұл ретте ол ағымдағы операциялар шотының басқа құрамдас бөліктері бойынша ресурстардың нетто-әкетілуін толық өтеген жоқ. Қызмет көрсету балансының дефициті 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 5,8%-ға ұлғайды және 1,8 млрд. АҚШ долл.

болды, ал кірістер балансының дефициті 22,7%-ға өсіп, 4,3 млрд. АҚШ долл. дейін жетті. Ағымдағы трансферттер бойынша резидент еместерге төлемдер 395,9 млн. АҚШ долл. құрап, 2009 жылғы 3-тоқсанның деңгейіне қатысты 36,3%-ға өсті.

Қаржы шотының операциялары бойынша ресурстардың нетто-әкетілуі 2010 жылғы 3-тоқсанда 5,7 млрд. АҚШ долл. құрады (2009 жылғы 3-тоқсанда – таза түсім 2,5 млрд. АҚШ долл.). Резиденттердің шетелдік активтері (резервтік активтерді қоспағанда) 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 1,7 есе көп бола отырып, 3,3 млрд. АҚШ долл. өсті. Резиденттердің сыртқы міндеттемелері 2,4 млрд. АҚШ долл. қысқарды (2009 жылғы 3-тоқсанда өсуі 4,5 млрд АҚШ долларлары).

Нәтижесінде төлем балансының операциялары бойынша оң сальдо 2010 жылғы 3-тоқсанда 22,8 млн. АҚШ долл. құрады (2009 жылғы 3-тоқсанда -1,8 млрд. АҚШ долл.).

– Сауда талаптары және нақты тиімді айырбастау бағамы

2010 жылғы 3-тоқсанда 2009 жылғы 3-тоқсанның тиісті көрсеткішімен салыстырғанда сауда талаптарының жиынтық индексі 14,7%-ға жоғары болды. Бұл ретте еуро аймағындағы елдермен сауда талаптары 3,7%-ға жақсарды, ал Ресеймен - 33,3%-ға нашарларды (1-кесте).

1-кесте

Баға индекстерінің және сауда талаптарының өзгеруі (өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)

	1-тоқ. 09	2-тоқ. 09	3-тоқ. 09	4-тоқ. 09	1-тоқ. 10	2-тоқ. 10	3-тоқ. 10
Экспорттық бағалар	-47,0	-52,5	-44,9	-16,6	48,2	60,1	17,4
Импорттық бағалар	-1,2	-15,8	-18,2	-3,4	9,4	12,9	5,1
Сауда талаптары	-45,8	-42,4	-34,4	-11,3	22,6	42,7	14,7
оның ішінде:							
Еуро аймағының елдері							
Экспорттық бағалар	-54,2	-56,5	-49,9	-18,0	66,0	59,9	17,9
Импорттық бағалар	17,7	0,1	12,8	32,5	22,4	31,0	14,1
Сауда талаптары	-57,8	-57,9	-59,2	-29,0	16,6	25,2	3,7
Ресей							
Экспорттық бағалар	-28,3	-36,2	-35,8	-14,7	23,4	33,6	-24,4
Импорттық бағалар	-28,6	-25,5	-23,2	-2,6	28,5	19,1	10,9
Сауда талаптары	0,4	-15,0	-16,4	-12,6	-3,7	11,0	-33,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

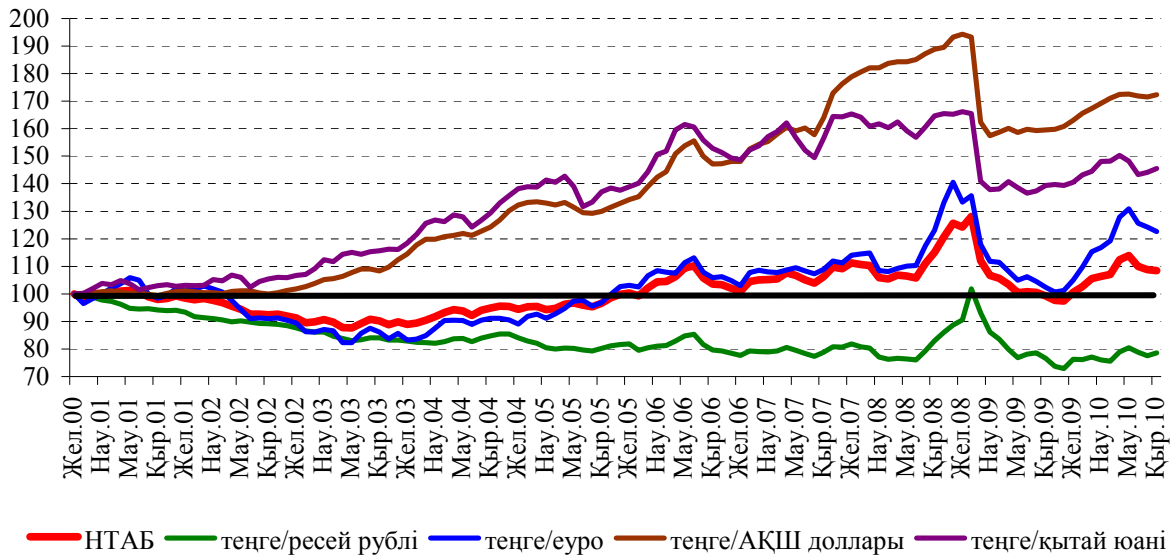
Тұрақты номиналды бағамға қарамастан, 2010 жылғы 3-тоқсанның қорытындысы бойынша өткен кезеңмен салыстырғанда теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 1,9%-ға әлсіреді. Бұл ретте ТМД елдерінің валюталар қоржынына қатысты теңге 0,2%-ға, қалған елдердің қоржынына қатысты 2,5%-ға әлсіреді.

2010 жылғы 3-тоқсанда теңге нақты көрсетуде АҚШ долларына қатысты өткен кезеңмен салыстырғанда 0,1%-ға, еуроға қатысты 1,4%-ға әлсіреді, ал ресей рубліне қатысты бұрынғы деңгейде қалды (16-график).

16-график

Теңгенің нақты айырбас бағамдарының индекстері (2000 жылғы желтоқсан = 100%)

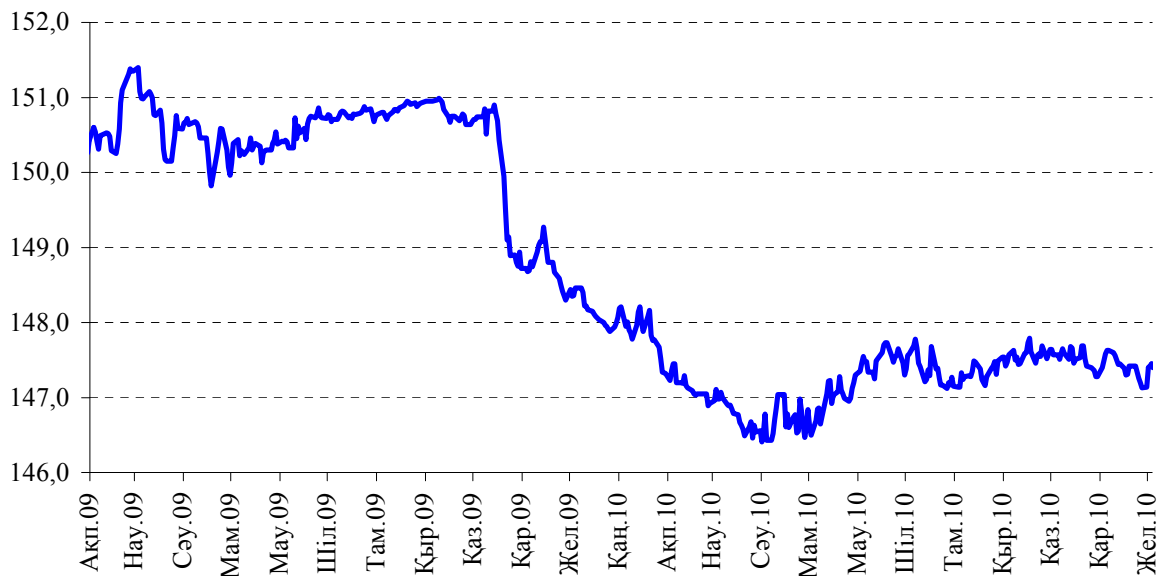
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

– Теңгенің нақты айырбастау бағамы

Теңгенің орташа алынған биржалық айырбастау бағамы 2010 жылғы 4-тоқсанда бір доллар үшін 147,46 теңгені құрады. Биржалық бағам кезеңнің аяғында бір доллар үшін 147,50 теңге болды. Жыл басынан бастап теңге номиналды көрсетуде АҚШ долларына қарағанда 0,6%-ға нығайды (17-график).

17- график

Теңгенің АҚШ долларына шаққандағы номиналдық айырбас бағамының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

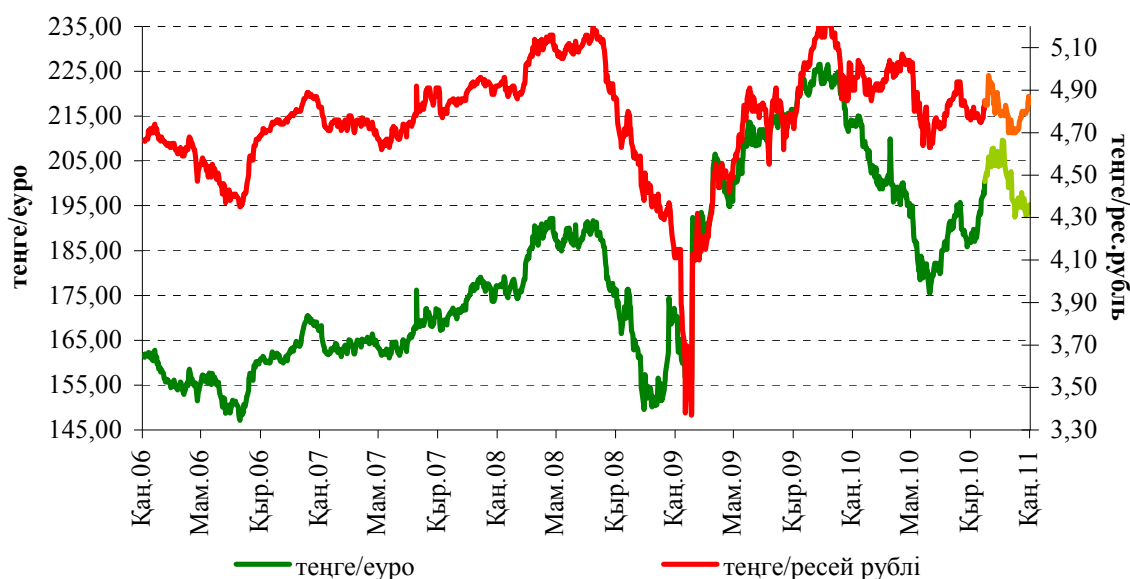
Қазан және қарашада теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы іс жүзінде өзгерген жоқ, ал желтоқсанда 0,1%-ға нығайды.

Ішкі валюта нарығындағы биржалық сегментте еуро және ресей рублімен мәмілелер көлемі шамалы болғандықтан, теңгенің басқа валюталарға қатысы бойынша бағамы АҚШ долларына кросс-бағам негізінде есептеледі. Тиісінше теңгенің еуроға және ресей рубліне қатысты бағамының динамикасы теңгенің АҚШ долларына бағамының динамикасымен, халықаралық қаржы нарығындағы бірыңғай еуропалық валютаның жағдайымен және Ресей Орталық Банкінің ресей рублінің валюталар қоржынына қатысты айырбастау бағамы саясатымен айқындалды.

Тұтастай алғанда, 2010 жылғы 4-тоқсанда теңгенің еуроға ресми бағамы 2,6%-ға, ресей рубліне қатысты 0,2%-ға нығайды (18-график).

18-график

Теңгенің еуроға және ресей рубліне шаққандағы ресми бағамының динамикасы

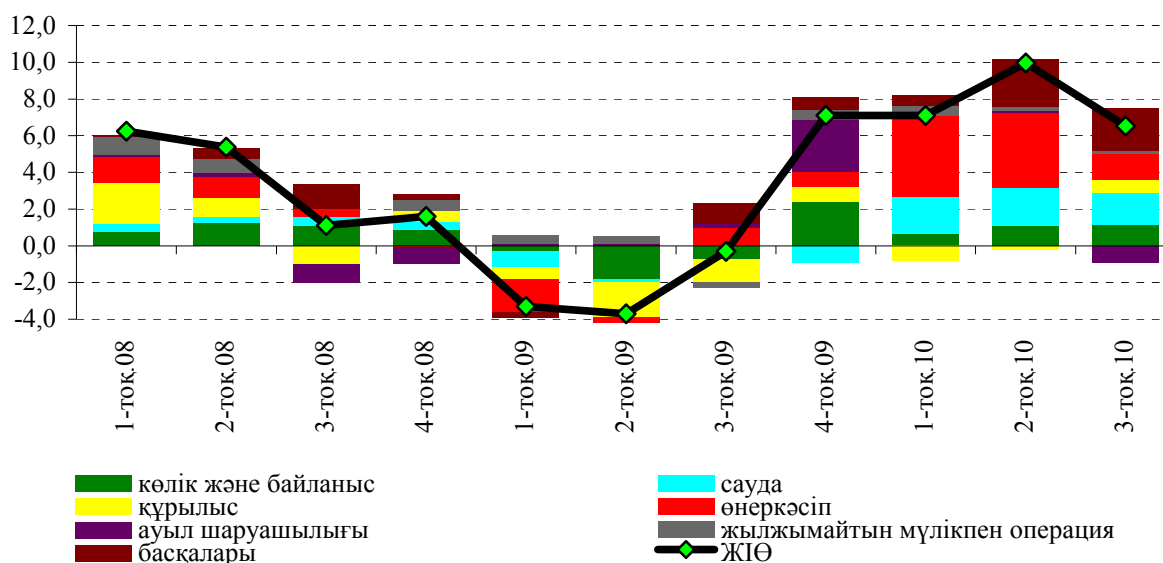
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2.2. Өндіріс

2010 жылғы 3-тоқсанда ЖІӨ өндірісінің көлемі ағымдағы бағамен 5505,7 млрд. теңге болды. Ауыл шаруашылығын және қаржы сақтандыру қызметін қоспағанда, іс жүзінде экономиканың барлық салаларында өндіріс өсуінің оң ықпалының әсерінен ЖІӨ-і 2009 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда нақты көрсетуде бағалау бойынша 6,5%-ға ұлғайды (2010 жылғы 2-тоқсанда өсуі - 10,0%-ды құрады) (19-график).

19-график

Нақты ЖІӨ-нің өсуіне экономиканың негізгі саларының үлесі (өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

ЖІӨ өсуі көбіне қызмет көрсету өндірісіндегі жағдайдың жақсаруына байланысты, мұнда өсуі қарқыны 7,3%-дан (2010 жылғы 2-тоқсан) 8,7%-ға дейін жылдамдатылды, ал тауарлар өндірісіндегі өсу 7,7%-дан 2,2%-ға дейін баяулады.

Тауарлар өндірісінде құрылыс пен өнеркәсіптің өсуі байқалса, ауыл шаруашылығы төмендеуді көрсетті. Өнеркәсіптегі нақты көлем индекстері 105,5%-ды, құрылыста – 104,5%-ды, ауыл шаруашылығында – 93,6%-ды құрады, бұл жиынтықта ЖІӨ-нің 1,2% мөлшерінде қалыптасуына оң үлес қосты.

Қызмет көрсету өндірісінде қаржы және сақтандыру нақты көлемі индекстерінің 4,1%-ға құлдырауы барлық қалған құрамдас бөліктердің өсуімен толық бейтараптандырылды, бұл ЖІӨ 3,6% деңгейінде өсуіне оң үлес қосуға себепші болды.

2010 жылғы 3-тоқсанда ЖІӨ-нің жалпы көлеміндегі мәні теріс мәнмен пайдаланылатын қаржы делдалдығының жанама өлшенетін қызмет көрсету көлемінің төмендеуі ЖІӨ-нің өсуін қалыптастыруға 0,4% мөлшерінде өз оң үлесін қосты, ал өнімдер мен импортқа таза салықтардың өсуі ЖІӨ-ді тағы да 1,3%-ға ұлғайтты.

2.3. Еңбек нарығы

2.3.1. Жұмыспен қамту және жұмыссыздық

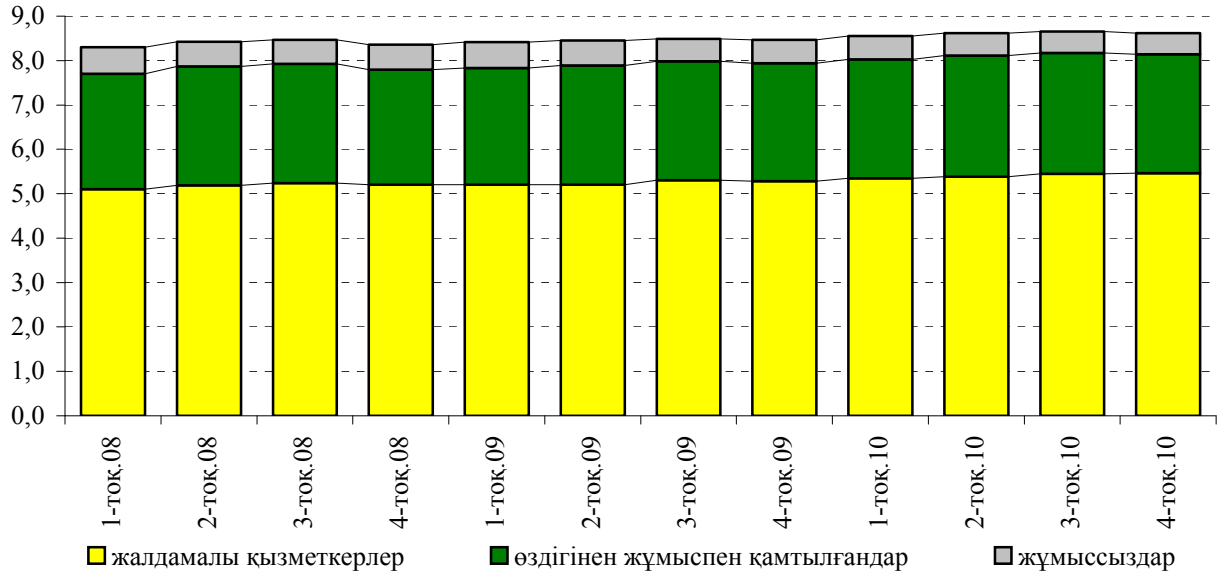
2010 жылғы 4-тоқсанда экономикада жұмыспен қамтылғандар саны алдын ала деректер бойынша өткен кезеңдегімен салыстырғанда 0,4% азайып, 8,1 млн. адам болды. Бұл ретте жалдамалы қызметкерлердің саны 5,5 млн. адамға жетті (өсуі 0,2%), өздігінен жұмыспен қамтылғандар 2,7 млн. адам (төмендеуі 1,6%) болды.

Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардағы жалдамалы қызметкерлердің құрылымында 4,5 млн. адам (жалдау бойынша барлық жұмыс істейтіндердің 81,5%), жеке тұлғаларда – 0,7 млн. адам (12,6%), шаруа (фермер) кожалықтарында – 0,3 млн. адам (5,9%) жұмыс істеді.

2010 жылғы 4-тоқсанда жұмыссыздар саны өткен кезеңдегімен салыстырғанда 1,4%, ал 2009 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда – 10,7% азайып, 474,7 мың адамды құрады (20-график).

20-график

Экономикалық белсенді халықтың құрылымы, млн. адам

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2010 жылғы қазанда және қарашада жалдамалы қызметкерлер құрамында мынадай құрылымдық өзгерістер байқалды.

2009 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда өнеркәсіп, жылжымайтын мүлікпен операциялар, сауда, көлік және қоймада сақтау, білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер, мемлекеттік басқару, тұру және тамақтану бойынша қызметтер жұмыспен қамтудың өсуін қамтамасыз ететін негізгі салалар болды.

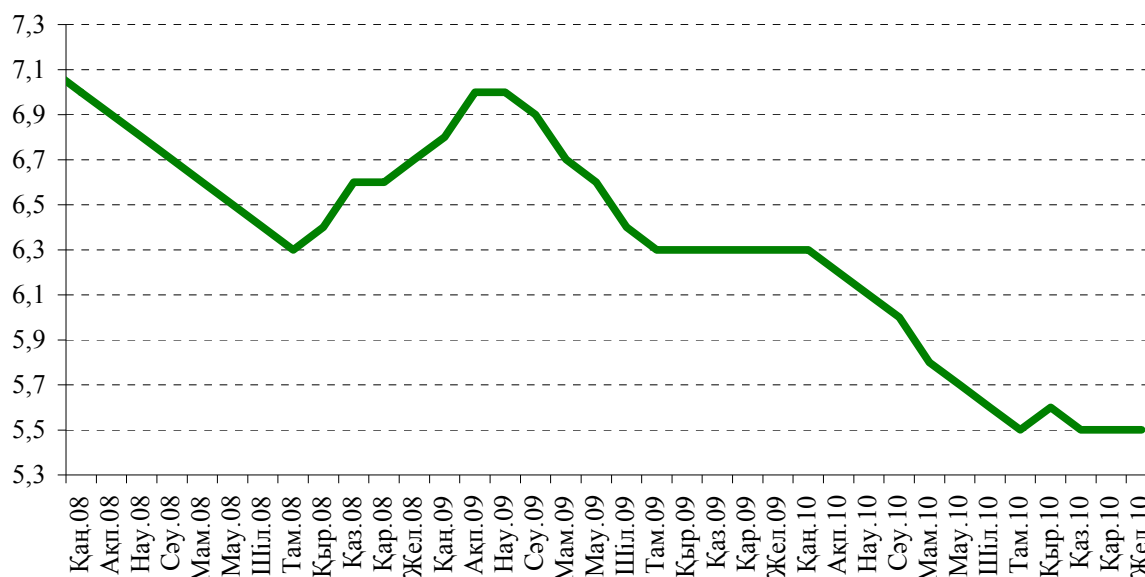
Жұмыспен қамтылғандардың анағұрлым көп кету пайызы құрылысқа және ауыл шаруашылығына тиесілі болды.

Бір саладағы жұмыспен қамтылғандар санының төмендеуі олардың басқа салаларда өсуімен өтелді, нәтижесінде жұмыссыздық деңгейі 2010 жылғы 4-тоқсанда алдын ала деректер бойынша 5,5% құрап, 0,1 пайыздық тармаққа төмендеді (21-график).

Жұмыссыздық деңгейінің төмендеуіне және халықтың жұмыспен қамтылуының өсуіне аймақтық Жұмыспен қамту және кадрларды қайта даярлау стратегиясы шеңберінде іске асырылатын шаралар (Жол картасы) ықпал етуін жалғастырды.

21-график

Нақты жұмыссыздық деңгейі, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігі

2.3.2. Жалақы және өнімділік

2010 жылғы 2-тоқсаннан бастап стипендияны, бюджеттік қызметкерлердің жалақысын 25%-ға көтеру 2009 жылмен салыстырғанда жалақының номиналды және нақты өсуіне әкелді.

2010 жылғы 1-тоқсанда номиналды жалақының өсу қарқынының бәсеңдеуінен кейін, соңғы екі тоқсанда оның өсу қарқыны елеулі жылдамдатылды. 2009 жылғы тиісті кезеңнің көрсеткішімен салыстырғанда номиналды көрсеткіште орташа айлық жалақы 2010 жылғы 3-тоқсанда 17,6%-ға өсті (2009 жылғы 3-тоқсанда – 8,7%), нақты жалақы 10,3%-ға (2009 жылғы 3-тоқсанда – 2,2%) ұлғайды.

2010 жылғы 3-тоқсанның бірінші айында жалақының анағұрлым елеулі өсуі байқалды. 2010 жылғы шілдеде 2009 шілдемен салыстырғанда жалақы номиналды көрсетуде 18,0%-ға, ал нақты көрсетуде 10,6%-ға өсті.

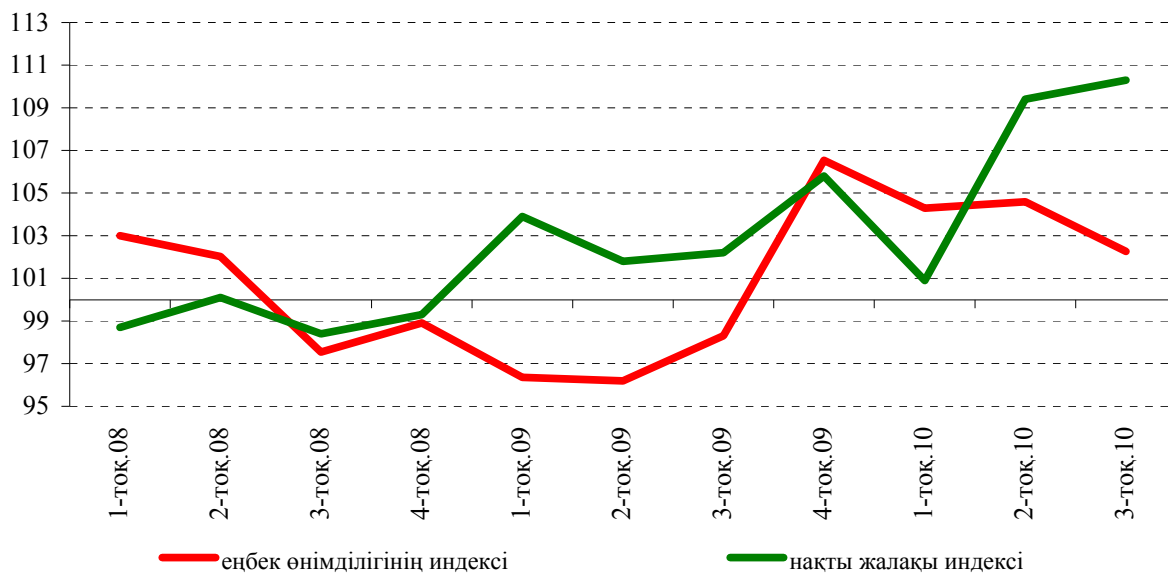
2010 жылғы 3-тоқсанда нақты жалақының индексі өткен жылдың тиісті тоқсанына қатысы бойынша 110,3%-ды құрады, 2007 жылдан кейін өсудің ең көп мәні болып табылады. Жалақының өсуі экономиканың барлық салалары бойынша байқалды. Бұл ретте экономикалық қызметтің төмендегі түрлерінде жалақы анағұрлым өсті: «қосымша білім беру қызметтері» (2 есе); «ветеринарлық қызмет» (36,9%-ға); «компьютерлерді, жеке пайдалану заттарын және тұрмыстық тауарларды» (54,6%-ға). Бір қызметкердің орташа жалақысының ең көп мөлшері «жұмыспен қамту» саласында 545,5 мың теңге, ең төменгісі – «балық аулау және аква- мәдениет» (29,3 мың теңге) болып қалыптасты.

2010 қарашада нақты жалақы индексі өткен жылдың тиісті кезеңіне қатысы бойынша 106,1%-ды құрады. Ең жоғарғы өсім «қосымша білім беру қызметтері» (3,3 есе) және «әуе жүк көлігі және көлік ғарыш жүйесі» (49,1%) салаларында, төмендеу - «кино, бейне фильмдер және теледидар бағдарламалары, фонограмма және музыкалық жазбалар» (31,8%) салаларында байқалды.

2010 жылғы 2-тоқсанда бюджеттік қызметкерлердің жалақысын көтеру өсу индексі баяулаған еңбек өнімділігіне ықпал етті, Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2010 жылғы 3-тоқсанда 2,3% (2010 жылғы 2-тоқсанда – 4,6%) құрады (22-график).

22-график

Еңбек өнімділігінің және нақты жалақының динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің есептері

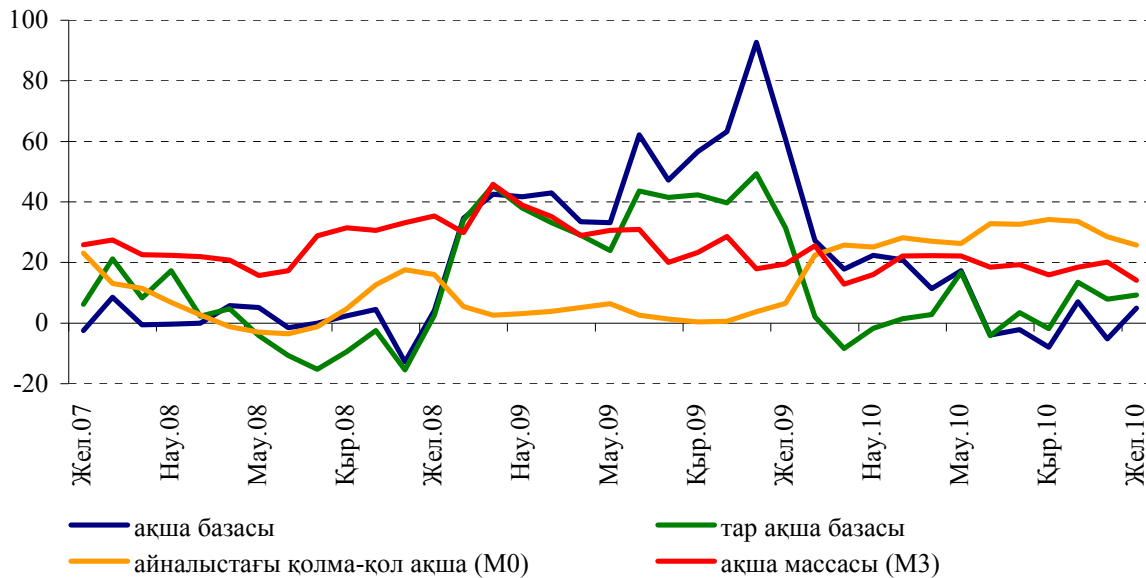
3. Ақша ұсынысы

3.1. Ақша агрегаттары

2010 жылғы 3-тоқсанда айналыстағы қолма-қол ақшаның жылдық динамикасы барынша сенімді өсу қарқынын көрсетті, ал ақша массасының, ақша базасы мен тар ақша базасының өсімі қалыпты болды (23-график).

23-график

Ақша агрегаттарының динамикасы (өткен жылғы тиісті айға %-бен)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.1. Ақша базасы

Ақша базасы 2010 жылғы 4-тоқсанда 1,7%-ға кеңейді және 2010 жылғы желтоқсанның аяғында 2572,9 млрд. теңге болды. Тар ақша базасы 2143,7 млрд. теңгеге дейін 0,9%-ға тарылды.

2010 жылы 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда ақша базасы 5,0%-ға кеңейді.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 27,7 млрд. АҚШ долл. дейін 23,0%-ға өсті. Олардың құрылымында Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету жөніндегі операцияларға және екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтарының төмендеуіне қарамастан, ішкі валюта нарығында валютаны сатып алу және Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуі нәтижесінде таза валюта қорлары өсті. Сонымен қатар, алтындығы активтер өсті.

2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда Ұлттық Банктің таза ішкі активтері негізінен қысқа мерзімді ноталар бойынша банктер алдындағы міндеттемелердің біршама ұлғаюы есебінен қысқарды (2-кесте).

2-кесте

**Ұлттық Банк активтерінің және пассивтерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

	1-тоқ.10	2-тоқ.10	3-тоқ.10	4-тоқ.10
Таза халықаралық резервтер	41,1	40,8	36,1	23,0
Таза ішкі активтер	-634,7	-341,1	-364,5	-498,0
Үкіметке таза талаптар	-12,6	-67,9	-83,5	-64,4
Экономикаға талаптар	-197,0	-169,2	-154,3	-222,4
Басқа да таза ішкі активтер	-7,9	2,2	-18,8	-20,3
Ақша базасы	22,3	17,3	-7,9	5,0
Тар ақша базасы	-1,7	16,8	-1,8	9,3

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.2. Ақша массасы

2010 жылғы 4-тоқсанда ақша массасы 8546,4 млрд. теңгеге дейін 1,6%-ға өсті.

2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда оның өсуі банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің өсуі нәтижесінде 14,1%-ды құрады (3-кесте).

3-кесте

**Ақша массасы өзгерістерінің динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

	1-тоқ.10	2-тоқ.10	3-тоқ.10	4-тоқ.10
Таза сыртқы активтер	121,3	132,6	138,3	63,3
Ішкі активтер	-10,3	-12,3	-27,4	-14,2
Үкіметке талаптар	506,1	425,6	166,2	72,4
Экономикаға талаптар	5,3	5,1	3,6	6,1
Басқа да таза ішкі активтер	-30,9	-26,0	-42,1	28,4
Ақша массасы	16,0	22,1	15,9	14,1
Айналыстағы қолма-қол ақша	25,1	26,3	34,2	25,7
Резиденттердің депозиттері	14,9	21,6	13,6	12,5

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банк жүйесінің таза сыртқы активтері құрылымында 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда банктердің және сол сияқты Ұлттық Банктің таза сыртқы активтері өсті. Банктердің таза сыртқы активтерінің өсуіне негізінен банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің төмендеуі себепші болды.

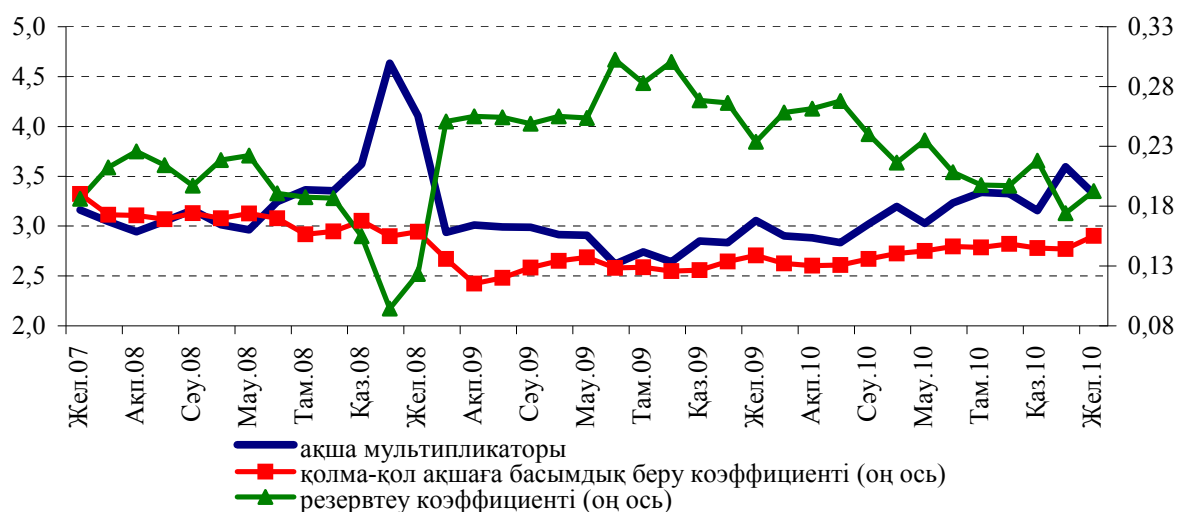
Ақша массасының негізгі құрамдас бөліктерінің құрылымында айналыстағы қолма-қол ақшаның резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің өсу қарқынымен салыстырғандағы қарқынды өсуі байқалды. Нәтижесінде, ақша массасы құрылымындағы резиденттер депозиттерінің үлесі 2009 жылғы желтоқсандағы 87,8%-дан 2010 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша 86,6%-ға дейін төмендеді.

Аша мультипликаторы ақша базасының кеңеюі қарқынымен салыстырғанда ақша массасының қарқынды өсуі нәтижесінде 2009 жылғы желтоқсандағы 3,06-дан 2010 желтоқсанда 3,32-ге дейін өсті. Оған қолма-қол ақшаға басымдық беру коэффициентінің ұлғаюы кезінде резервтеу коэффициентінің төмендеуі ықпал етті (24-график).

24-график

Ақша мультипликаторының және оның құрамдас бөліктерінің динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.1.3. Айналыстағы қолма-қол ақша

Айналыстағы қолма-қол ақша көлемі 2010 жылғы 4-тоқсанда 1148,5 млрд. теңгеге дейін 5,7%-ға өсті. Жалақы бойынша нетто-берудің, жеке тұлғалардың мерзімді салымдары бойынша нетто-берудің және зейнетақы мен жәрдемақы төлемдерін беру айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуінің негізгі себебі болып табылады. Бұл ретте көрсетілген факторлардың әсері 2010 жылғы 4-тоқсанда тіркелген тауарларды, қызмет көрсетулерді және орындалған жұмыстарды сатудан нетто-түсімдердің, валютаны сатудан нетто-түсімдердің, жеке және заңды тұлғаларға берілген заемдардан нетто-түсімдердің өсуімен бейтараптандырылған жоқ.

Айналыстағы қолма-қол ақша 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 25,7%-ға ұлғайды. Бұл қолма-қол ақшаның өсуін қамтамасыз ететін факторлар ықпалының (жалақы, зейнетақы және жәрдемақылардың өсуі) олардың азаюына себепші болатын факторлардың ықпалынан (айырбастау пункттерінің қолма-қол шетел валютасын сату көлемінің ұлғаюы, депозиттердегі қалдықтардың өсуі, тауарларды, жұмыстарды және қызмет көрсетулерді сатудан түсімдер және басқалар) басым болғанын растайды.

2010 жылғы 4-тоқсанда 2009 жылғы 4-тоқсанмен салыстырғанда банктердің кассаларынан қолма-қол ақшаны беру 3284,4 млрд. теңгеге дейін 14,1%-ға, банктердің кассаларына түскен түсім 3003,4 млрд. теңгеге дейін 14,9% өсті. Нәтижесінде, банктердің кассаларынан нетто-беру 281,0 млрд. теңгені құрады.

3.2. Қаржы нарығы

3.2.1. Резиденттердің депозиттері

Резиденттердің депозиттері 2010 жылғы желтоқсанның аяғында 2010 жылғы 4-тоқсанда 1,0%-ға ұлғайып, 7397,9 млрд. теңгені құрады. Заңды тұлғалардың салымдары 0,8%-ға төмендеді, жеке тұлғалардың салымдары 5,4%-ға ұлғайды. Ұлттық валютадағы депозиттер 2,4%-ға өсіп, 4807,9 млрд. теңге болды, шетел валютасындағы депозиттер 1,5%-ға төмендеп, 2590,0 млрд. теңгені құрады.

2010 жылдан бастап резиденттердің депозиттері 12,5% құрады және ұлттық валютадағы салымдардың 30,0% өсуімен қамтамасыз етілді, ал шетел валютасындағы депозиттер 9,9%-ға төмендеді (4-кесте).

4 -кесте

Резиденттер депозиттерінің өзгеру динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %)

	жел.07	жел.08	жел.09	жел.10
Резиденттердің депозиттері	26,4	39,1	21,5	12,5
<i>халықтың депозиттері</i>	<i>40,5</i>	<i>2,8</i>	<i>28,5</i>	<i>15,9</i>
<i>банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері</i>	<i>19,5</i>	<i>60,2</i>	<i>18,9</i>	<i>11,2</i>
<i>Теңгедегі депозиттер</i>	<i>32,7</i>	<i>32,0</i>	<i>5,9</i>	<i>30,0</i>
<i>Шетел валютасындағы депозиттер</i>	<i>14,9</i>	<i>54,0</i>	<i>50,0</i>	<i>-9,9</i>

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

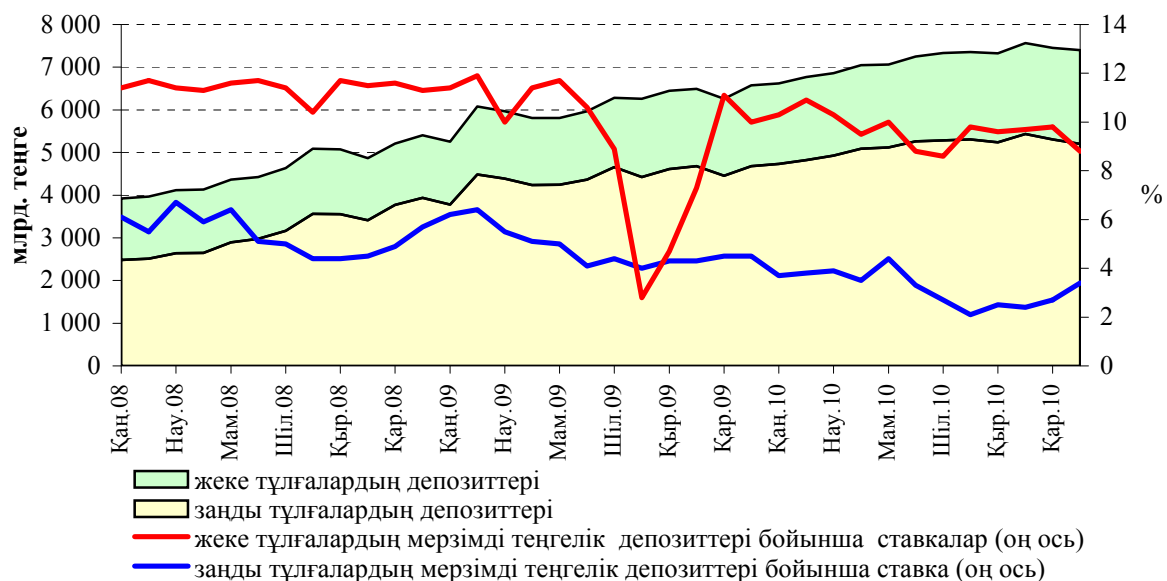
2010 жылы резиденттер депозиттерінің динамикасында салымдардың екінші тоқсанда өсу қарқынының анағұрлым жоғары даму қарқыны, ал үшінші және төртінші тоқсандарда қарқынының бірте-бірте баяулауы байқалды. Бұл өзгерістер заңды тұлғалар мен жеке тұлғалардың шетел валютасындағы салымдарының өзгеруіне байланысты болды.

Ұлттық валютадағы және шетел валютасындағы депозиттер бойынша сыйақы ставкаларының өлшемдері 2010 жылы 2009 жылға қарағанда тұтастай алғанда, анағұрлым төмен деңгейде қалыптасты.

2010 жылғы желтоқсанда банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімдік депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 3,4%-ды (2009 жылғы желтоқсанда – 4,5%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 8,8%-ды (10,0%) құрады (25-график).

25-график

Депозиттер және сыйақы ставкаларының динамикасы

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Мемлекеттің қаржы тұрақтылығын қолдау жөніндегі қабылданған шаралары Қазақстан халқының банк жүйесіне деген сенімін жоғары деңгейде ұстап отыруды жалғастыруда, бұл жеке тұлғалардың депозиттік базасының тұрақты өсуінің себебі болды. Өз кезегінде, Қазақстан экономикасы өсуінің жақсы қалпына келу қарқыны дағдарысқа қарсы шараларды іске асыру шеңберінде келіп түскен қаражат көлемінің төмендеуіне себепші болды, бұл заңды тұлғалардың депозиттерінің 2010 жылғы 4-тоқсанда 0,8%-ға төмендеуіне ықпал етті.

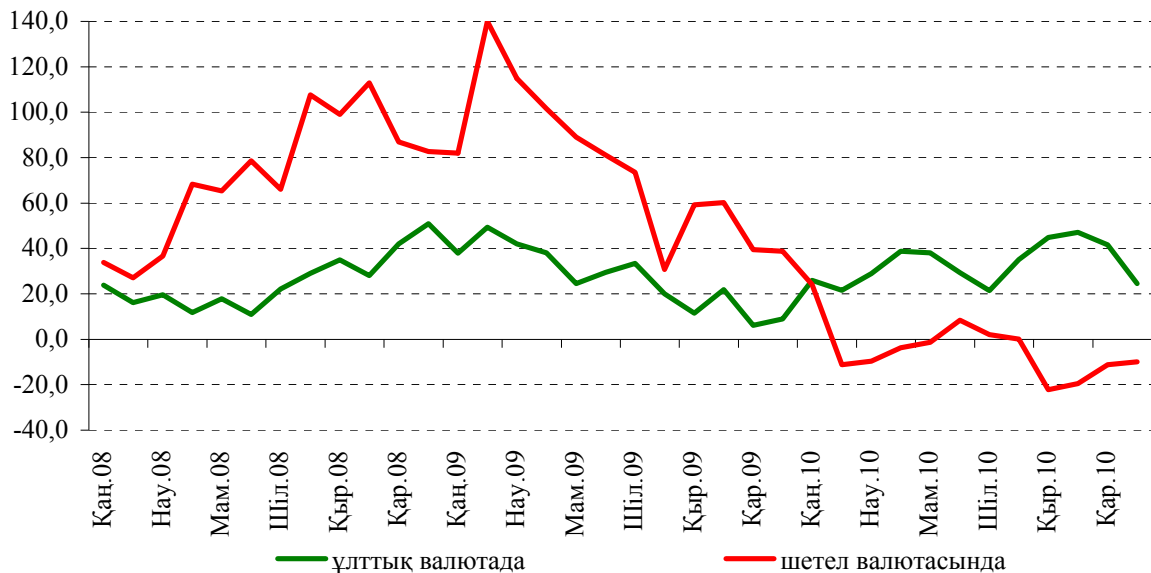
Бұл ретте заңды тұлғалардың 2009 жылғы желтоқсандағымен салыстырғандағы депозиттерінің көлемі 2010 жылғы желтоқсанда 13,8%-ға көтерілді. Заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері жылдық көрсетуде 24,5%-ға көтерілді, шетел валютасында – 9,9%-ға төмендеді (26-график).

Валюталық салымдар көлемінің азаюына және ұлттық валютадағы жинақ ақшаның өсуіне байланысты салымдарды долларлау деңгейінің төмендеуі 2010 жылы депозиттік нарықтың негізгі үрдісі болып табылады. Шетел валютасындағы салымдардың үлес салмағы 2009 жылғы желтоқсандағы 43,7% қарағанда 2010 жылғы желтоқсанда 35%-ға төмендеді.

2010 жылы теңге бағамының АҚШ долларына қарағанда тұрақты болуы жағдайында болжамды құнсызданулар едәуір төмендеді, және салымдар бойынша кірістілік деңгейі жинақ ақша тартымдылығының бас аспекті болды. Нәтижесінде, теңгедегі салымдар бойынша сыйақының анағұрлым жоғары пайыздық ставкасы заңды тұлғалар мен халықтың таңдауына әсер еткен басты ынталандыру болып табылады.

26-график

Заңды тұлғалардың депозиттерінің өзгеру динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %)

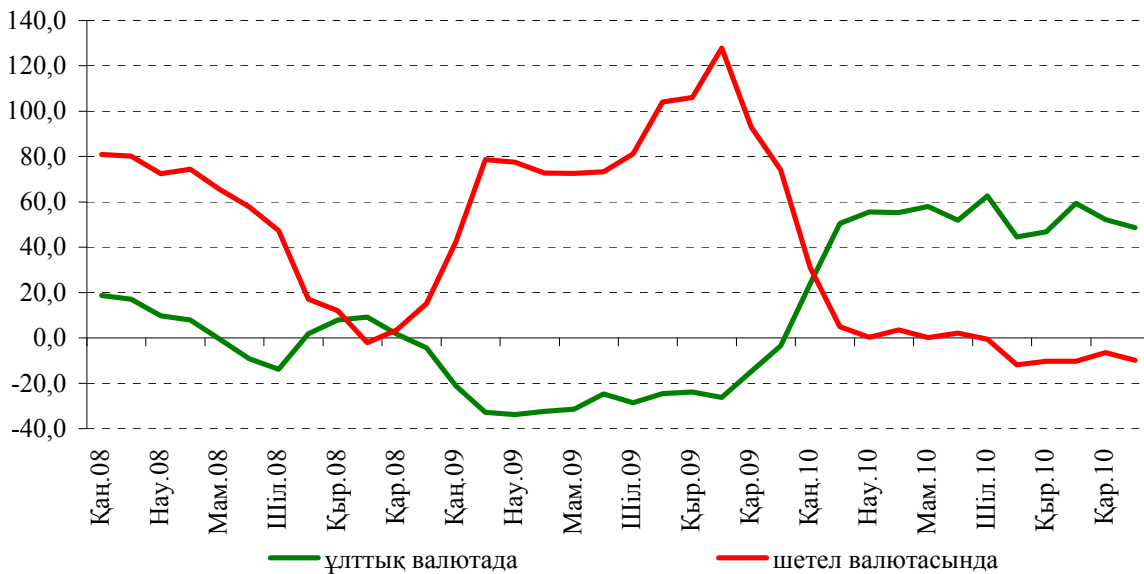

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Жеке тұлғалардың 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда депозиттерінің көлемі 2010 жылғы желтоқсанда 15,9%-ға көтерілді. Жеке тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері жылдық көрсетуде 48,7%-ға өсті, шетел валютасында – 9,94%-ға төмендеді (27-график).

27-график

**Жеке тұлғалардың депозиттерінің өзгеру динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге %)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

3.2.2. Экономикаға кредиттер

2010 жылғы 4-тоқсанда банктердің экономикаға кредиттері 7 596,5 млрд. теңгеге дейін 1,4% өсті. Бұл ретте заңды тұлғаларға кредиттер 2,1%-ға ұлғайды, халыққа кредиттер 0,4%-ға төмендеді.

2009 жылғы желтоқсанға қатынасы бойынша кредиттеу көлемі 0,6%-ға төмендеді, оның ішінде заңды тұлғаларға кредиттер 1,2%-ға ұлғайды, жеке тұлғаларға кредиттер 4,9%-ға төмендеді.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 12,5%-дан 11,9%-ға дейін төмендеді, оған заңды тұлғалар үшін ұлттық валютада, сондай-ақ шетел валютасында қарыз алу құнының арзандауы себепші болды, бұл ретте ұлттық валютадағы кредиттер бойынша ставкалардың төмендеуі анағұрлым елеулі болды.

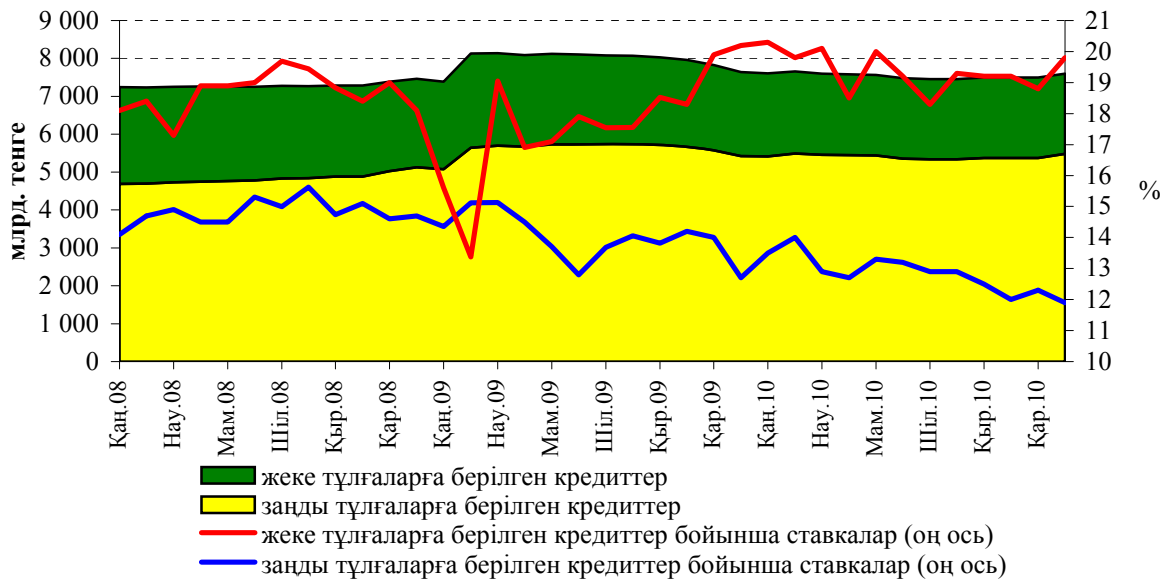
Жеке тұлғаларға берілген кредиттер бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы 20,2%-дан 19,8%-ға төмендеді, оған ұлттық валютада берілген заемдар бойынша ставкалардың төмендеуі себепші болды (28-график).

Кредиттер құрылымында кредиттеу объектілері бойынша берешектің негізгі көлемі айналым құрал-жабдықтарын сатып алуға, жаңа құрылысқа және қайта жаңартуға, сондай-ақ басқа да мақсаттарға, негізінен, бұрын берілген заемдарды қайта қаржыландыруға берілген кредиттерге тиесілі.

Салалар бойынша алғанда банктердің кредиттері бойынша айтарлықтай берешек өндірістік емес салаға және жеке қызметке (40,6%), саудаға (24,0%), құрылысқа (18,1%), өнеркәсіпке (9,4%) тиесілі.

28-график

Экономикаға кредиттер және олар бойынша сыйақы ставкаларының динамикасы

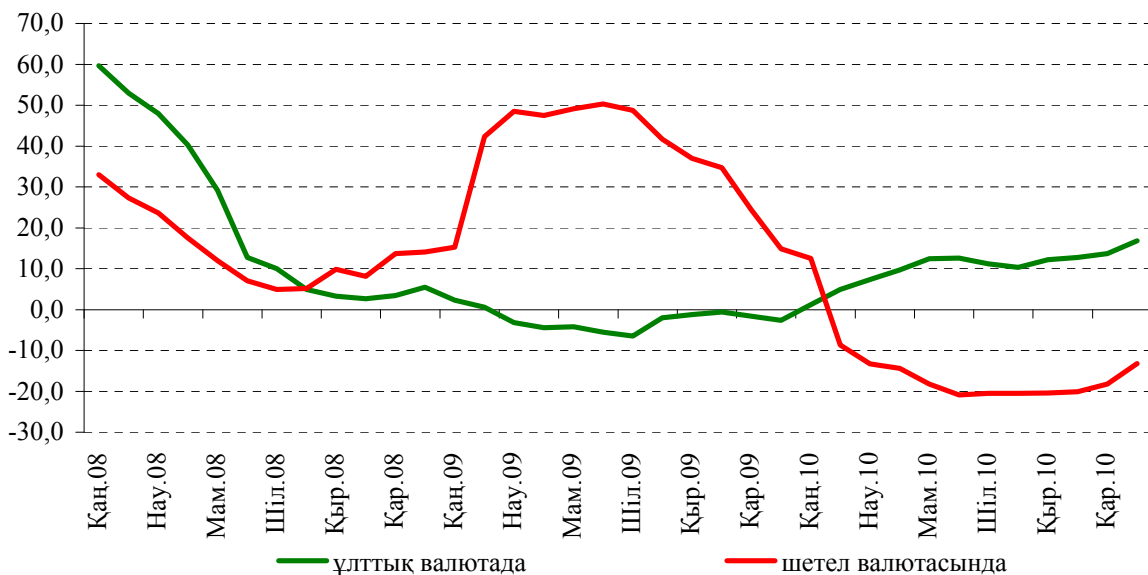

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Заңды тұлғаларға кредиттер көлемі 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 1,2%-ға көтерілді. Заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы кредиттері жылдық көрсетумен 16,8%-ға өсті, шетел валютасындағы кредиттер 13,1%-ға төмендеді (29-график).

29-график

Заңды тұлғаларға берілген кредиттер динамикасы (өткен жылғы тиісті кезеңге %)

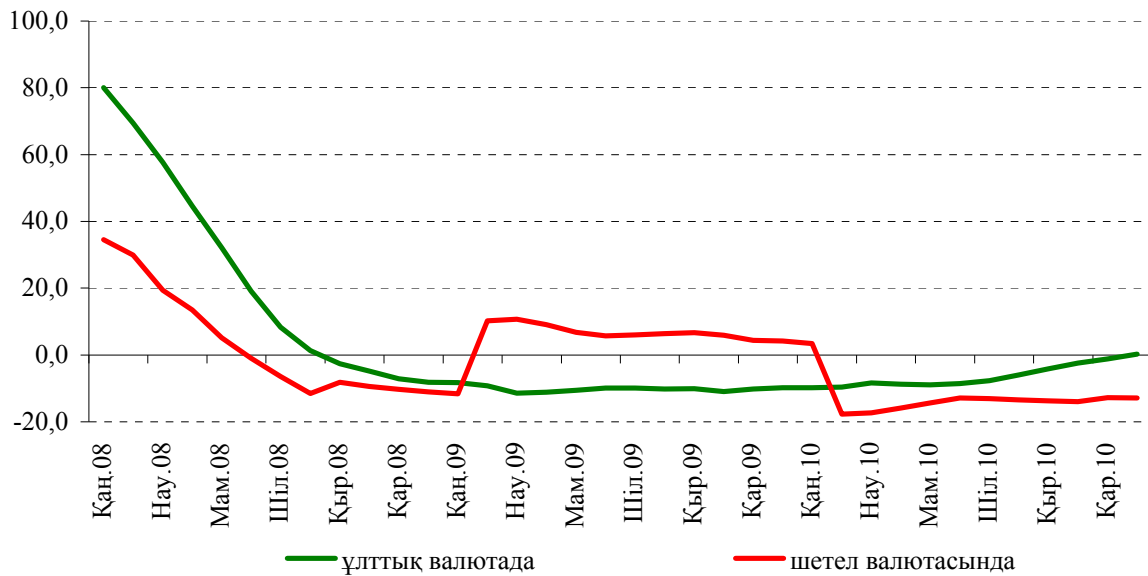
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы желтоқсанның аяғында заңды тұлғаларды кредиттеудің жалпы көлеміндегі орта және ұзақ мерзімді кредиттердің үлесі 78,7%-ды құрады (2009 жылғы желтоқсанда – 78,7%).

2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы осындай кезеңмен салыстырғанда жеке тұлғаларға кредиттердің көлемі 4,9%-ға төмендеді. Халыққа кредиттер құрылымында ұлттық валютадағы кредиттер 0,2%-ға көтерілді, ал шетел валютасында 12,9%-ға төмендеді (30-график).

30-график

**Халыққа берілген кредиттер динамикасы
(өткен жылғы тиісті кезеңге, %-бен)**

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

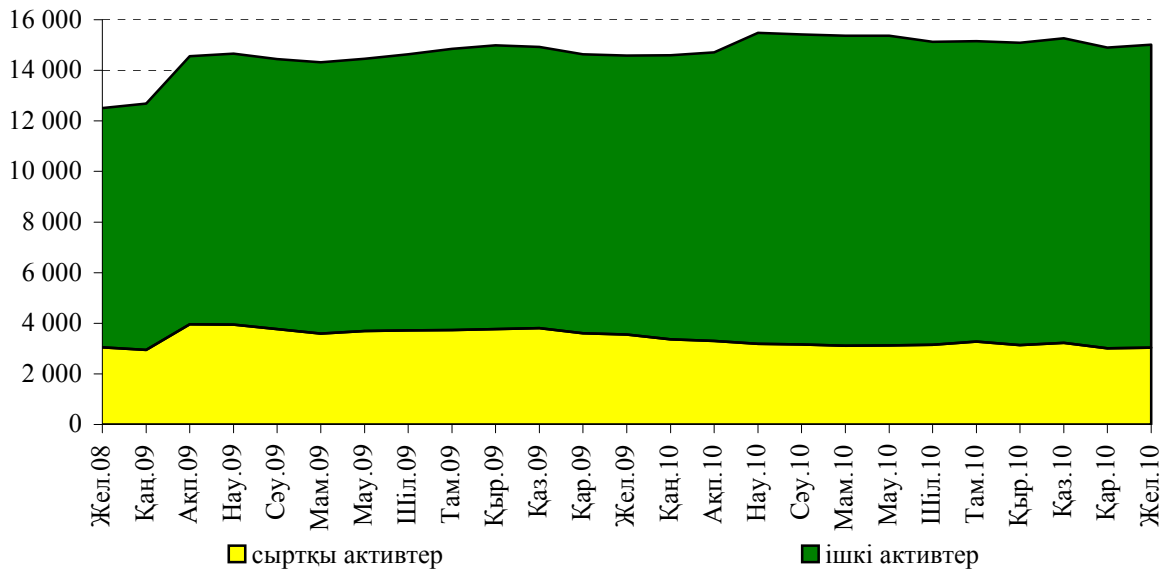
3.2.3. Банктердің активтері және міндеттемелері

– Активтер

2010 жылғы 4-тоқсанда банктер активтерінің монетарлық шолуға сәйкес есептелген мөлшері 15,0 трлн. теңгеге дейін 0,5%-ға төмендеді. Банктердің активтері жылдық көрсетумен (2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда) 3,0%-ға өсті (31-график).

31-график

Банктер активтерінің динамикасы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

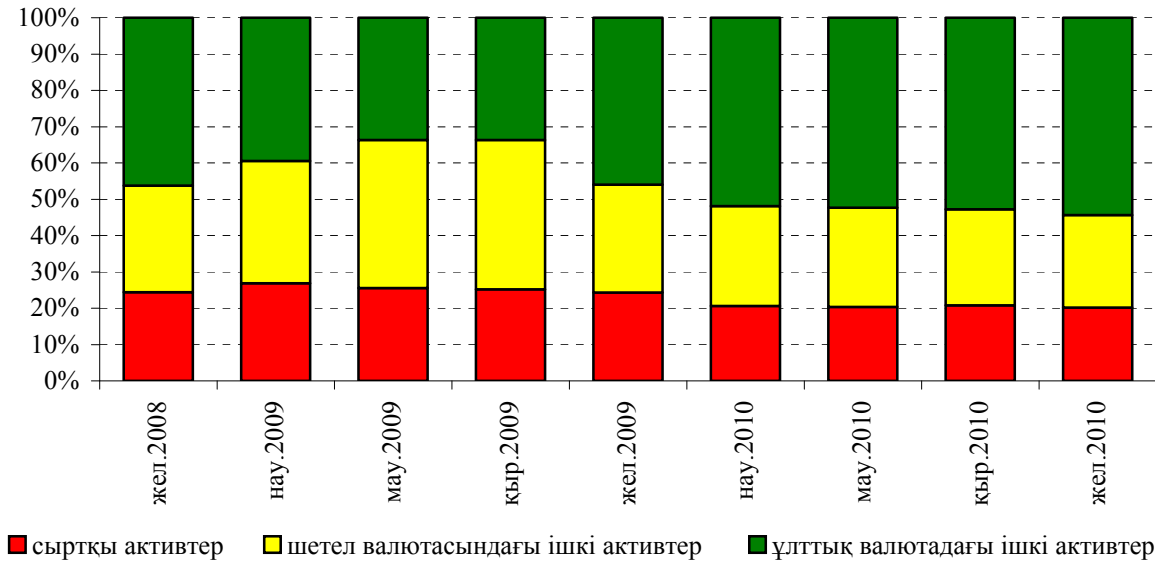
2010 жылғы желтоқсанда банктердің сыртқы активтері активтердің жалпы көлемінің 20,2% иеленді немесе 20,6 млрд. АҚШ долл. құрады. 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда олар 14,6%-ға, ал 2010 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 3,3%-ға төмендеді.

Сыртқы активтер құрылымында 2010 жылғы желтоқсанда резидент еместерге берілген кредиттер 49,6%-ға (2010 жылғы қыркүйекте – 55,2%-ға), резидент еместерде орналастырылған депозиттер – 28,5%-ға (2010 жылғы қыркүйекте – 20,3%-ға), резидент еместердің бағалы қағаздары – 4,8%-ға (2010 жылғы қыркүйекте – 5,6%-ға), алуға арналған басқа шоттар 17,2%-ға (2010 жылғы қыркүйекте – 18,9%-ға) жетті.

2010 жылғы желтоқсанда ішкі активтердің үлесіне 79,8% немесе 12,0 трлн. теңге тиесілі болды, оның ішінде ұлттық валютадағы ішкі активтер 68,1%-ды немесе 8,2 трлн. теңгені, шетел валютасымен – 31,9%-ды немесе 3,8 трлн. теңгені құрады. 2010 жылғы қыркүйек-желтоқсанда ішкі активтер 0,3%-ға, оның ішінде ұлттық валютадағы ішкі активтер 2,6%-ға өсті, шетел валютасындағы активтер 4,3%-ға төмендеді. 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда осы көрсеткіштердің өсуі тиісінше 8,6%-ға, 21,6%-ға және 11,7%-ға жетті (32-график).

32-график

Банктер активтерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы қыркүйек–желтоқсанда банктердің активтері сапасының шамалы жақсаруы байқалды. Үмітсіз активтердің үлесі 17,7%-дан 15,3%-ға дейін төмендеді, ал стандарттық активтердің үлесі 47,6%-дан 48,3%-ға дейін ұлғайды, бірақ бұл ретте күмәнді активтер үлесі 34,7%-дан 36,4%-ға ұлғайды. Оған қоса, күмәнді активтер құрылымында активтердің әр бағыттағы ауысуы байқалды. 5 санаттағы активтердің үлесі 7,8%-дан 9,2%-ға дейін және 3 санат үлесі 6,0%-дан 7,0% дейін өсті. 4 санаттағы активтердің үлесі 3,8%-дан 3,6%-ға дейін және 1 санат үлесі 12,8%-дан 12,3% дейін төмендеді. 2 санаттағы активтер үлесі өзгеріссіз қалды (4,2%). Бұл банктер активтері сапасының төмендеу қаупінің сақталып отырғандығын көрсетеді.

Тұтастай алғанда монетарлық шолу бойынша 2010 жылғы 4-тоқсанда банк активтері шамалы төмендеуді көрсетті. Кредит тәуекелінің жоғары деңгейі және активтер сапасының төмендеуі Қазақстан банк жүйесінің әлсіз жағы болып қалып отыр. Банктер бұрынғысынша экономиканы кредиттеуден бас тарта отырып, өздерінің консервативтік инвестициялық саясатын сақтап отыр. Бұл ретте қазақстандық банктердің кредиттік портфелінің сапасы шамалы жақсарды (үмітсіз кредиттердің үлесі 23,3%-дан 20,0%-ға дейін қысқарды, бірақ бұл ретте стандарттық активтердің үлесі 26,0%-дан 26,4%-ға дейін ұлғайды). Тұтастай алғанда, проблемалы берешек мәселесі кең мағынада қайта құрылымдалған кредиттерді қоса, бірте-бірте тұрақтанып отыр. Елеулі резервтерді жинақтауға бағытталған банктердің және уәкілетті органдардың саясаты болашақта проблемалы берешекті ниверлеуге көмек көрсетеді.

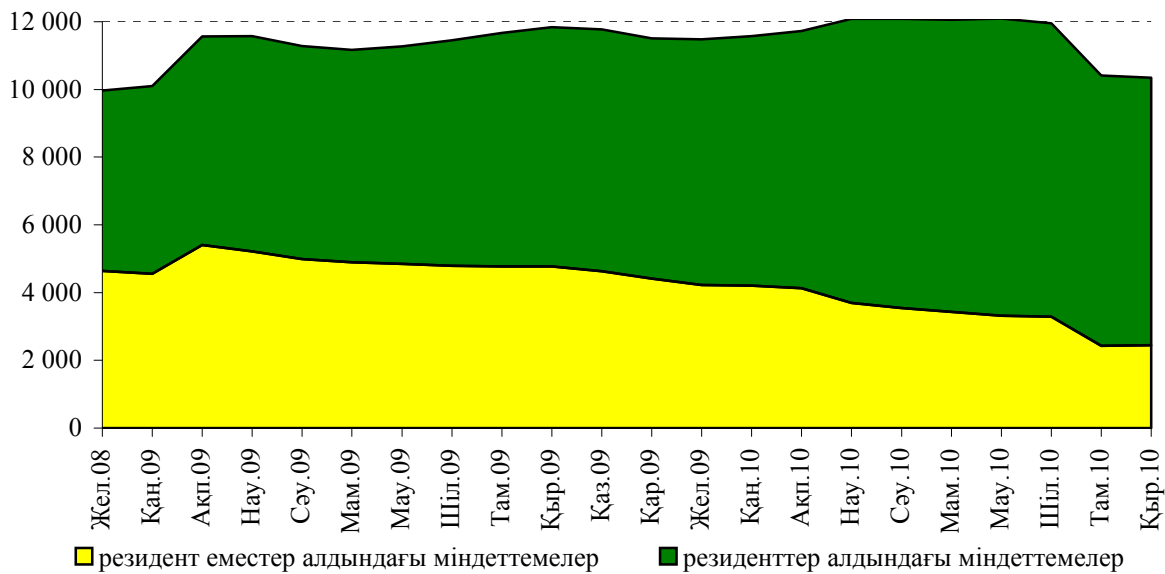
– Міндеттемелер

2010 жылғы 4-тоқсанда банктердің монетарлық шолуға сәйкес есептелген міндеттемелерінің жалпы сомасы 1,1% өсті және желтоқсанның аяғында 10,5 трлн. теңгені құрады. 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда банктердің міндеттемелері 9,0% төмендеді (33-график).

33-график

Банктер міндеттемелерінің динамикасы, млрд. тенге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелері 2010 жылғы желтоқсанда 2009 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 17,5 млрд. АҚШ долларына дейін 5,5% ұлғайды. Банктердің міндеттемелері 2009 жылдың тиісті айына 37,3%-ға қысқарды. 2010 жылғы желтоқсанның аяғында олар банктердің міндеттемелері көлемінің 24,7%-ын иеленді.

Банктердің 2010 жылғы желтоқсандағы резиденттер емес алдындағы міндеттемелерінің құрылымында резидент еместердің депозиттері бойынша міндеттемелер 2010 жылғы қыркүйекте 6,6%-дан 9,6%-ға дейін өсті, бағалы қағаздар бойынша міндеттемелер 67,2%-дан 65,0%-дан дейін төмендеді. Резидент еместерден алынған кредиттер, 2010 жылғы қыркүйекте 23,8%-дан 23,2%-ға дейін төмендеді.

2010 жылғы қыркүйек-желтоқсанда резиденттер алдындағы міндеттемелер 0,3%-ға 7,86 трлн. тенге дейін төмендеді, оның ішінде ұлттық валютадағы міндеттемелер 0,6%-ға 5,3 трлн. тенгеге дейін төмендеді, шетел валютасындағы міндеттемелер – 0,4%-ға 2,6 трлн. тенгеге дейін ұлғайды. 2009 жылдың тиісті айына осы көрсеткіштердің өзгеруі тиісінше -0,9%, -37,3% және 6,8% құрады (34-график).

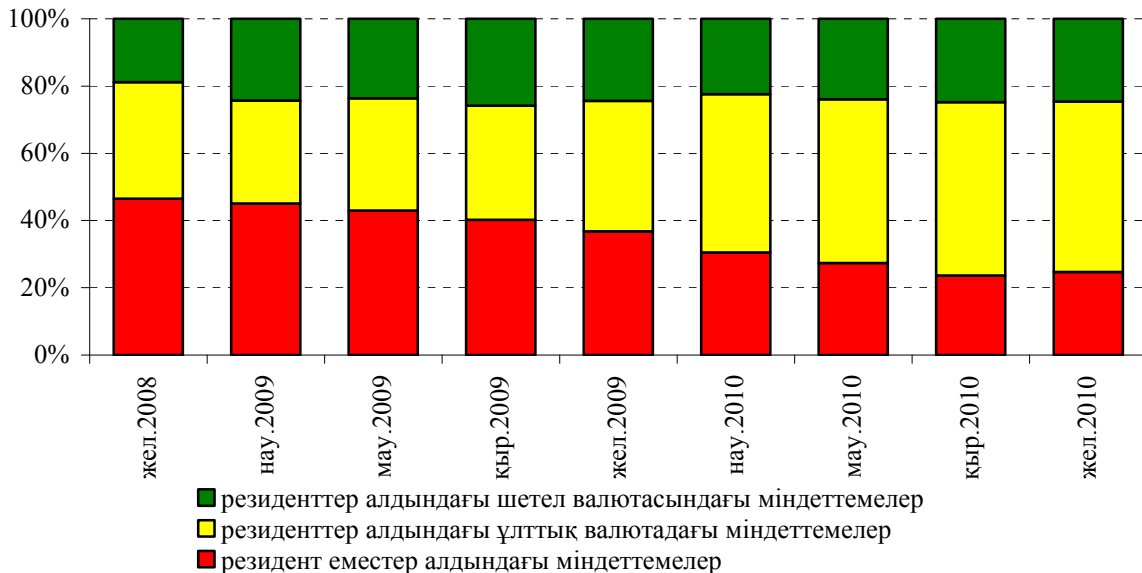
Осылайша, 2010 жылғы 4-тоқсанда резиденттер алдындағы міндеттемелер бойынша төмендеу, резидент еместер алдындағы міндеттемелердің ұлғаюы байқалды. Кредиторлармен тәуекелдерді бөле отырып үш қазақстандық банктерді («БТА Банк» АҚ, «Альянс Банк» АҚ және «Темірбанк» АҚ) қайта құрылымдау үдерісі табысты аяқталды. Нәтижесінде көрсетілген банктердің жиынтық сыртқы берешегі 11,0 млрд. АҚШ долларына дейін қысқарды. Бұл жұмыстың нәтижелері банк секторындағы жағдайды сауықтыру үшін жағдайлар және оның дағдарыстан кейінгі кезеңде дамуына алғышарттар жасауға ықпал етті. Оған қоса, қайта құрылымдау банк секторы алдында 2010 жылы қойылған маңызды бір міндетті – банк секторының жиынтық міндеттемелердегі сыртқы борышын 30% аспайтын деңгейге төмендету міндетін шешуге әсер етті. Атап айтқанда, банктердің олардың жиынтық міндеттемелеріндегі сыртқы міндеттемелерінің үлесі 2010 жылдың аяғында 23,9%¹-ға дейін қысқарды, 2009 жылдың аяғында ол 33,6%¹ болды.

¹ ҚҚА деректері бойынша

Тұтастай алғанда, 2010 жылы сыртқы қорландыруды ішкі депозиттер сияқты қаржыландырудың ішкі көздерімен ауыстыру үрдісі жалғасты. Қаржы секторын дағдарыстан кейін дамыту тұжырымдамасына сәйкес халықтың және заңды тұлғалардың екінші деңгейдегі банктердегі депозиттері қаржы секторын қорландырудың негізгі көзі болып қалуы тиіс.

34-график

Банктер міндеттемелерінің құрылымы, %

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

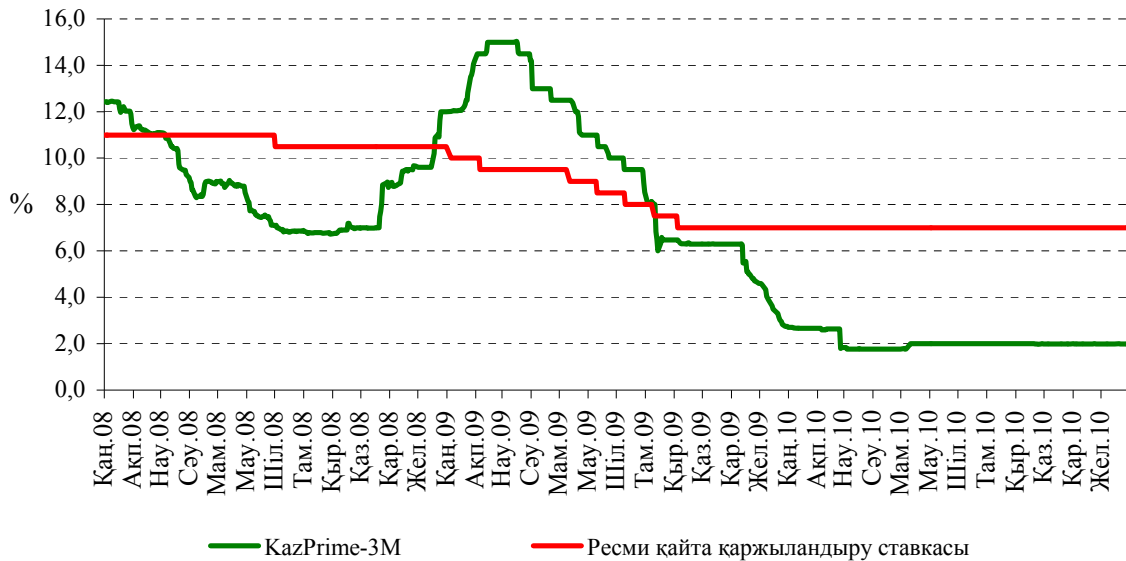
3.2.3. Қаржы нарығындағы ставкалар

2010 жылғы 4-тоқсанда банкаралық нарықта ставкалар деңгейінің шамалы төмендеуі байқалды.

KazPrime индикаторы орта есеппен 2010 жылғы 3-тоқсандағы 2,00%-дан орта есеппен 4-тоқсанда 1,98%-ға дейін төмендеді. Бұл ретте 2010 жылғы қыркүйектің аяғында бұл индикатор 1,98%-ды, желтоқсанның аяғында 2,00%-ды құрады (35-график).

35-график

KazPrime индикаторының динамикасы және ресми қайта қаржыландыру ставкасы, %

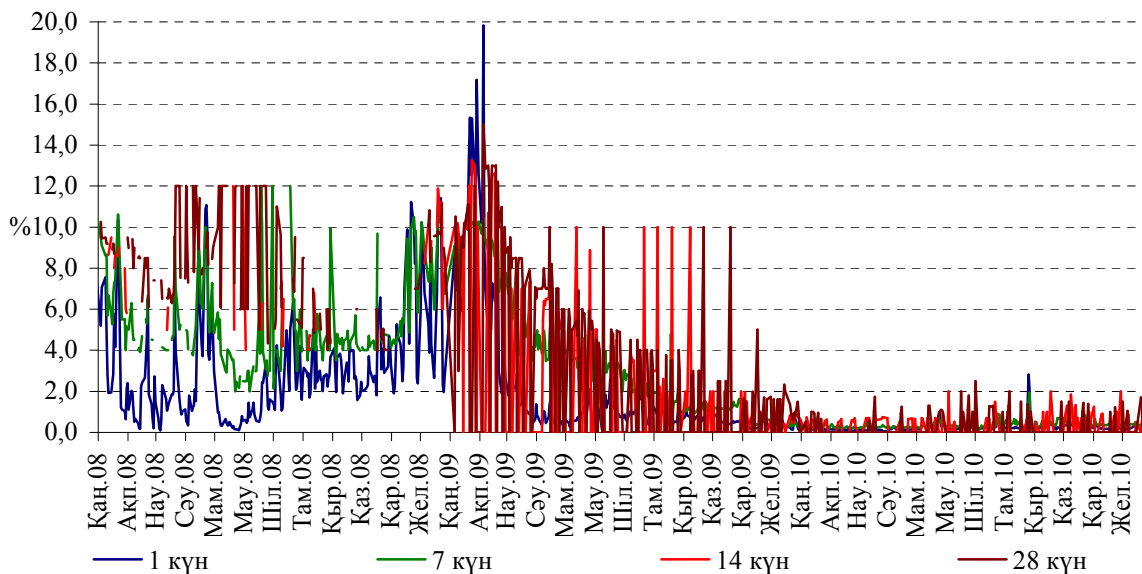
Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Автоматты РЕПО секторында 1 күндік операциялар бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы 4-тоқсанда азайды және 0,28% (2010 жылғы 3-тоқсанда – 0,36%) болды. Бұл ретте оның ең көп деңгейі 0,57%, ал ең азы – 0,11% болды.

7 күндік РЕПО операциялары бойынша ставкалардың ауытқулары 4-тоқсанда 0,30%-дан 0,90%-ға дейінгі (орташа алынған ставка 0,41% болды), 14 күндік РЕПО операциялары бойынша – 0,50%-дан 2,00%-ға дейінгі (орташа алынған ставка 0,76% болды), 28 күндік РЕПО операциялары бойынша – 1,00%-дан 1,70%-ға дейінгі (орташа алынған ставка 1,24% болды) диапазонда өтті (36-график).

36-график

РЕПО операциялары бойынша ставкалар динамикасы, %

Дерек көзі: Қазақстан Қор Биржасы

Ақша нарығында ставкалардың құбылмалылығы жоғары болып қалды, бұл нарықтың аз сыйымдылығына, кепіл құралдарының шамалы тереңдігімен, жеткілікті санының жоқтығына, нарыққа қатысушылардың төмен белсенділігіне байланысты.

2010 жылғы 4-тоқсанда автоматты РЕПО секторында мәмілелер көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 4,7%-ға ұлғайды. Бұл ретте 2010 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 1 күндік, 2 күндік және 28 күндік РЕПО операциялары бойынша көлемдер азайды.

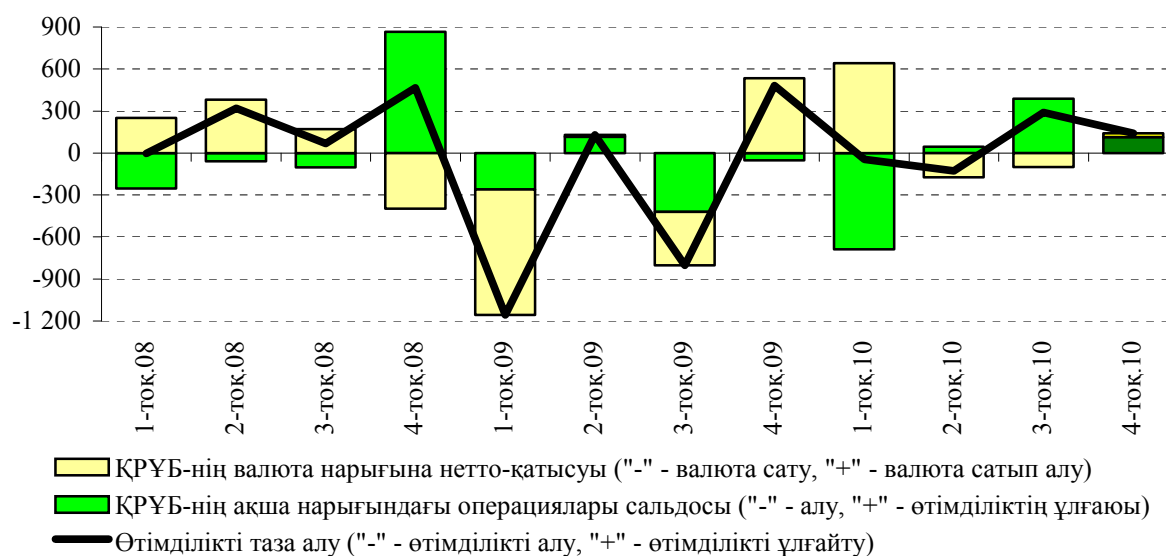
4. Ақша-кредит саясатының құралдары және операциялары

2010 жылғы 4-тоқсанда қаржы нарығындағы жағдай тұрақты болды, банктердің жеткілікті теңге өтімділігі болды.

2010 жылғы 4-тоқсанда негізінен банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың төмендеуі есебінен теңгелік өтімділікті беру Ұлттық Банктің қаржы нарығындағы операцияларының қорытындылары болып табылады (37-график).

37-график

Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы операцияларының сальдосы, млрд. теңге

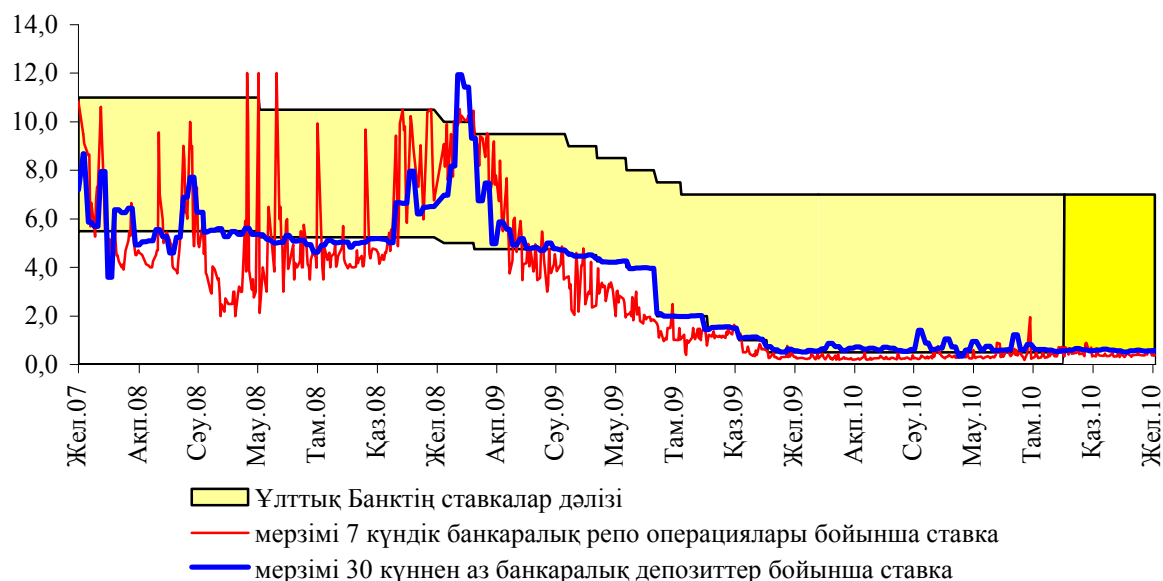
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы 4-тоқсанда Ұлттық Банктің ставкалар дәлізі өзгерген жоқ. 2010 жылғы 1 қазаннан бастап Ұлттық Банк Басқармасының шешімі бойынша ресми қайта қаржыландыру ставкасы бұрынғы деңгейде сақталды – 7,0%. Банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставкалар да өзгерген жоқ: 7 күндік депозиттер бойынша ставка 0,5%, 1 айлық депозиттер бойынша – 1,0% болды.

2010 жылғы 4-тоқсанда қаржы нарығындағы жағдай 2010 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда пайыздық ставкалардың төмен құбылмалылығымен сипатталды. Орташа есеппен 2010 жылғы 4-тоқсанда ставкалар деңгейі Ұлттық Банктің ставкалар дәлізінің төменгі шекарасына жақын болды. Мерзімі 30 күнге дейінгі банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған ставка 2010 жылғы 4-тоқсанда 0,59% деңгейде қалыптасты. Мерзімі 7 күндік банкаралық РЕПО операциялары бойынша орташа алынған ставка 0,41% болды (38-график).

38-график

Ұлттық Банк ставкалары дәлізінің шекаралары, %

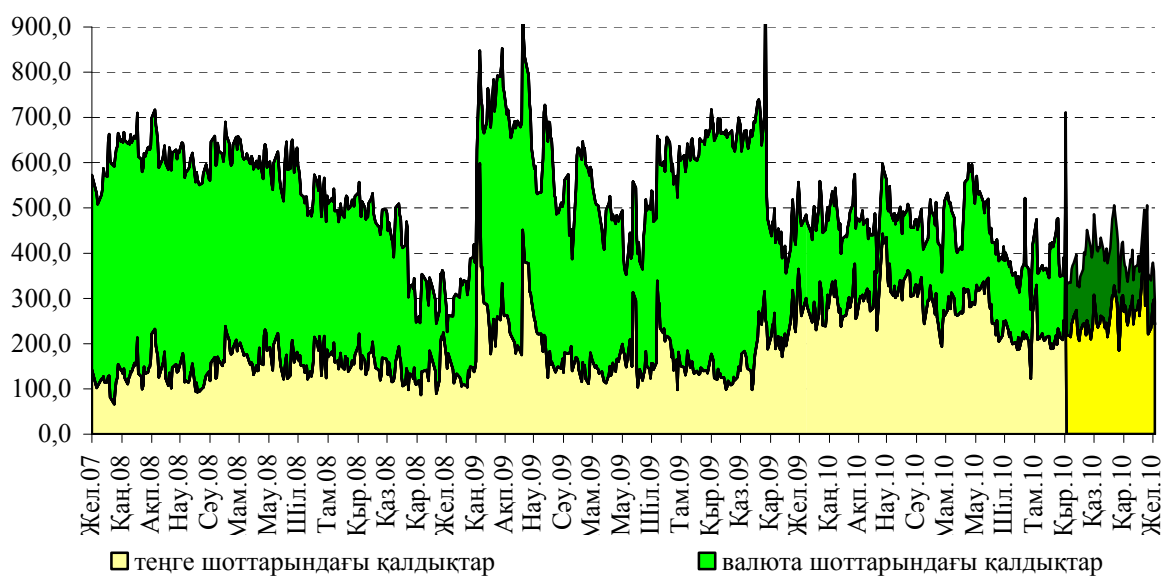

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы қазан-желтоқсанда банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың динамикасы әр бағытты болды. Қазанда банктердің шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар өсті, қаршаның екінші жартысында олардың төмендеу үрдісі байқалды, ол желтоқсанның аяғында күшейді. Нәтижесінде, 2010 жылғы желтоқсанның аяғында олардың көлемі қыркүйекке қарағанда 2 еседен артық қысқарды. Банктердің ұлттық валютамен корреспонденттік шоттарындағы қалдықтар 2010 жылғы 4-тоқсанда құбылмалы болды және тұтастай алғанда олардың көлемінің өсу үрдісі байқалды (39-график).

39-график

Банктердің Ұлттық Банктегі корреспонденттік шоттардағы қалдықтары, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.1. Ішкі валюта нарығындағы үстемдіктер

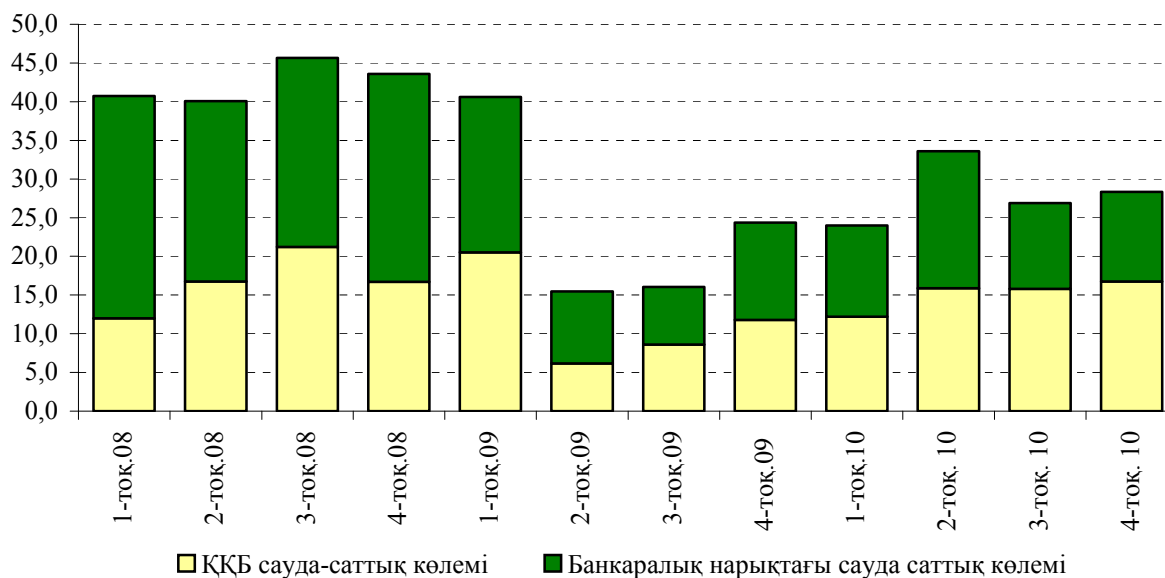
Ішкі валюта нарығындағы ахуал салыстырмалы түрде тұрақтылығымен ерекшеленді.

2010 жылғы 4-тоқсанда Қазақстан қор биржасындағы валюта сегментіндегі және банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтардың жалпы көлемі 2010 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда (5,2%) ұлғайып, 28,3 млрд. АҚШ долл. болды.

Қазақстан қор биржасындағы долларлық позициядағы биржалық сауда-саттықтар көлемі 2010 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 5,9%-ға ұлғайды және 16,7 млрд. АҚШ долл. болды (Қазақстан қор биржасындағы сауда-саттықтардың нетто-көлемі брутто-көлемнің 84% құрады). Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі 2010 жылғы 4-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда 4,2% өсті және 11,6 млрд. АҚШ долл. болды (40-график).

40-график

Ішкі валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі, млрд. АҚШ долл

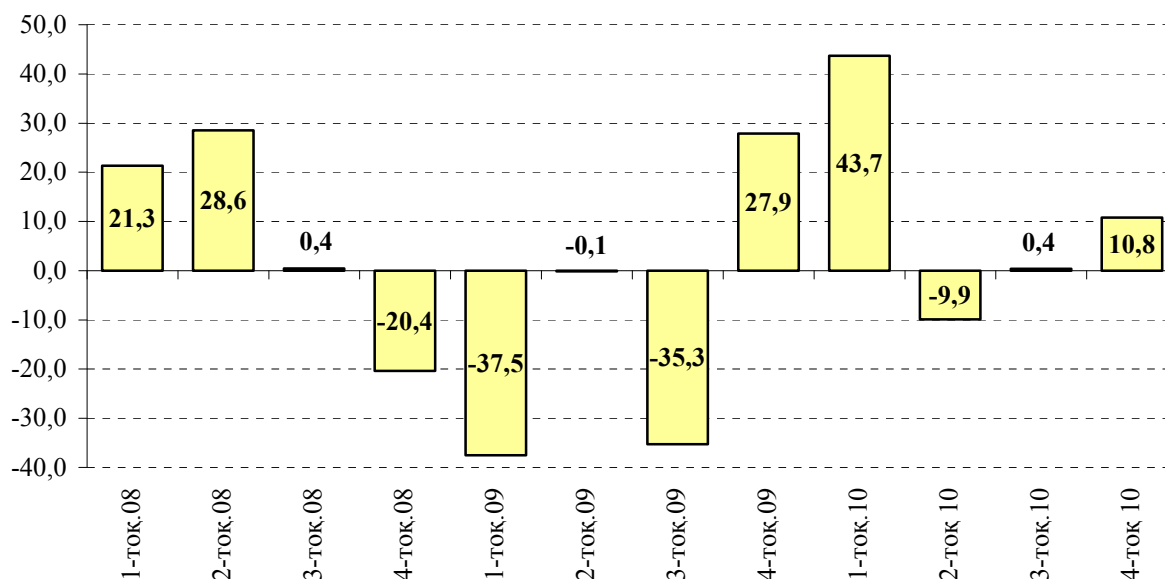

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы 4-тоқсанның қорытындылары бойынша Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы қатысу коэффициенті 10,8% (2010 жылғы 3-тоқсанда ол 0,4%) болды (41-график). Осылайша, 2010 жылғы 4-тоқсанда Ұлттық Банк ішкі биржалық валюта нарығында шетел валютасын сатып алушы ретінде басым болды.

41-график

Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы қатысу коэффиценті, %

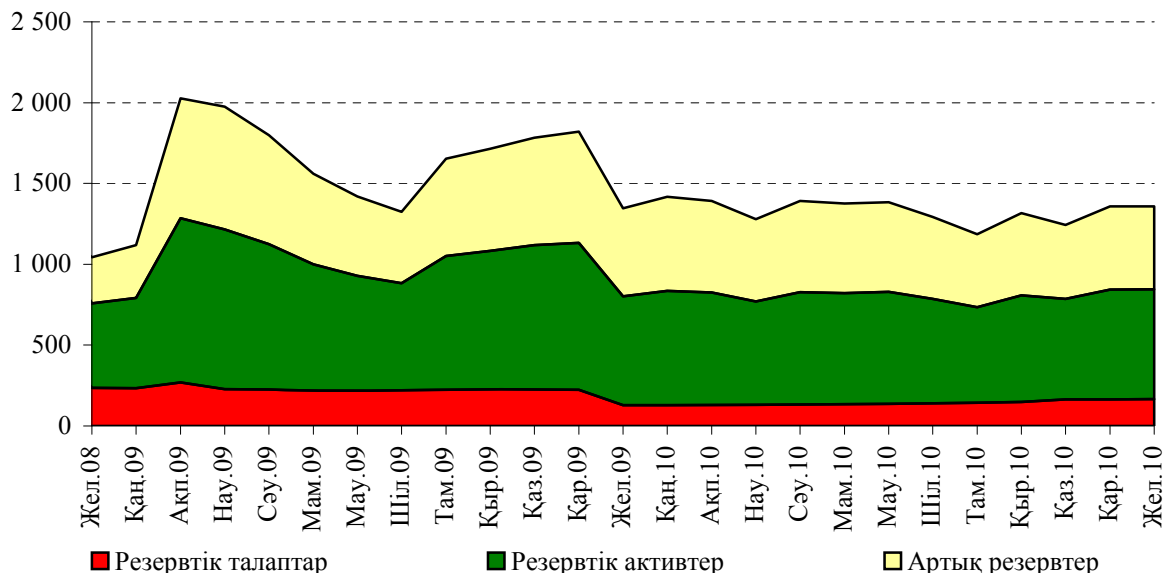
Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

4.2. Ең төменгі резервтік талаптар

Орташа алғанда 2010 жылғы қыркүйек-желтоқсанда резервтік активтер резервтеудің қажетті көлемінен орташа 4,0 есе асып түсті (2010 жылғы 3-тоқсанда – 4,7 есе, 2009 жылғы 4-тоқсанда – 4,5 есе) (42-график).

42-график

Ең төменгі резервтік талаптар нормативінің орындалуы, млрд. теңге

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

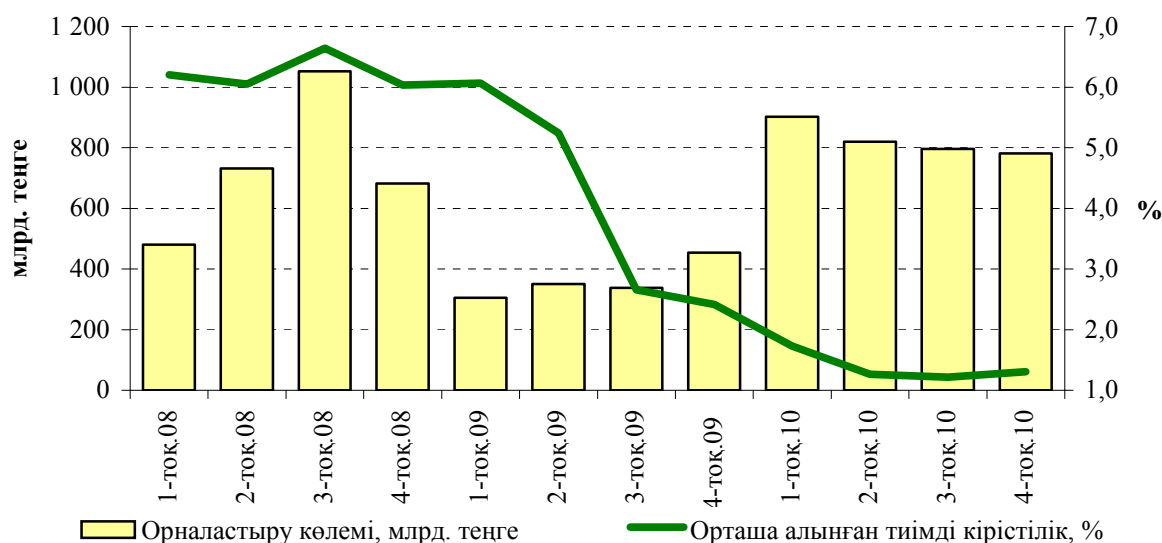
4.3. Ашық нарықтағы операциялар

2010 жылғы 4-тоқсанда банктер тарапынан Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарына сұраныс жоғары болып қалды. 2010 жылғы қазан-желтоқсанда айналыс мерзімі 3 және 6 ай қысқа мерзімді ноталар шығарылды.

2010 жылғы 4-тоқсанда шығарылған қысқа мерзімді ноталардың көлемі 2010 жылғы 3-тоқсанмен салыстырғанда 1,8%-ға төмендеді және 781,4 млрд. теңге болды. Бұл мемлекеттік бағалы қағаздардың осы түрлерінің нарығына қатысушылардың жалпы сұранысының көлеміне толық сәйкес келді. Орналастырылған ноталар бойынша орташа алынған кірістілік 2010 жылғы 3-тоқсандағы 1,22%-дан 2010 жылғы 4-тоқсанда 1,31%-ға дейін ұлғайды (43-график).

43-график

Орналастырылған қысқа мерзімді ноталардың көлемі және олар бойынша кірістілік (кезең үшін)

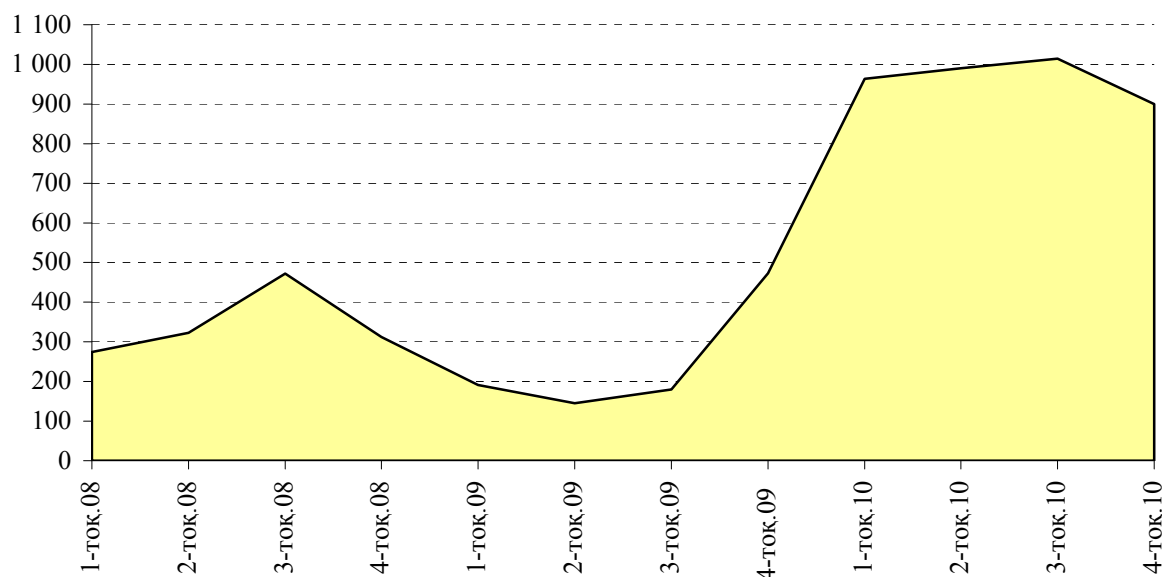

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы желтоқсанның аяғында айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі 899,5 млрд. теңге болды, бұл 2009 жылғы желтоқсанның аяғындағы көлемнен 1,9 есе көп (44-график).

44-график

Айналыстағы қысқа мерзімді ноталар, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

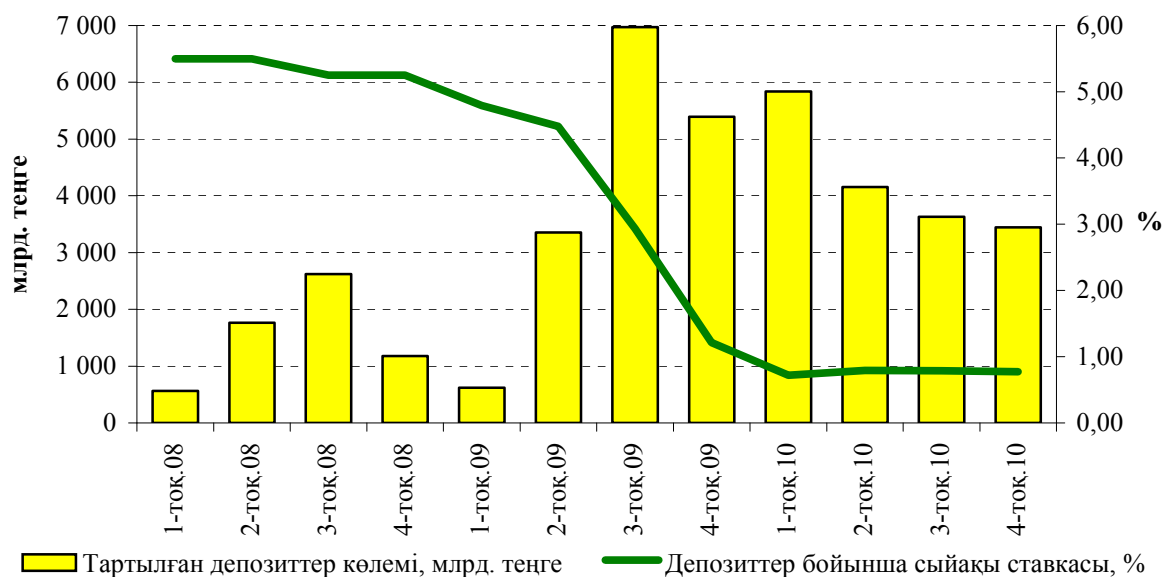
4.4. Тұрақты механизмдер

2010 жылғы 4-тоқсанда өткен тоқсанмен салыстырғанда банктерден тартылған депозиттердің көлемі біршама төмендеді. Алайда, тарту көлемі жоғары болып қалды: тарту шыңы желтоқсан айына тиесілі болды. Тұтастай алғанда, 2010 жылғы қазан-желтоқсанда 3443,1 млрд. теңге сомаға депозиттер тартылды, бұл 2010 жылғы 3-тоқсандағы көлемнен 5,2% аз және 2009 жылғы 4-тоқсандағы көлеммен салыстырғанда 36,2% есе аз.

Депозиттер бойынша сыйақының орташа ставкасы 2010 жылғы 4-тоқсанда өткен тоқсандағымен салыстырғанда 0,79%-дан 0,77%-ға төмендеді (45-график).

45-график

Ұлттық Банк тартқан депозиттер бойынша сыйақы көлемі және ставкалары (кезең ішінде)

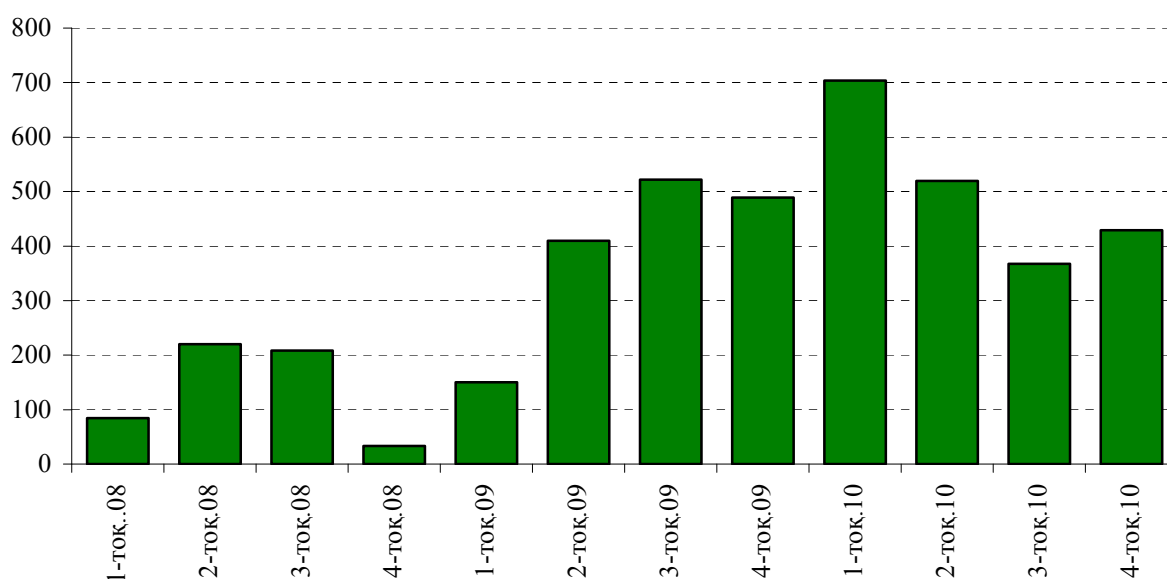

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Депозиттерді тарту көлемінің төмендеуі Ұлттық Банктің олар бойынша өтелмеген міндеттемелері көлемінің қысқармағанын көрсетеді. 2010 жылғы желтоқсанның қорытындылары бойынша банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері бойынша өтелмеген берешек қалдықтарының көлемі 429,1 млрд. теңге болды, бұл 2010 жылғы қыркүйектегі көлеммен салыстырғанда 16,7%-ға көп және 2009 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 12,2%-ға аз (46-график).

46-график

Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттер бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд.тенге (кезең аяғында)

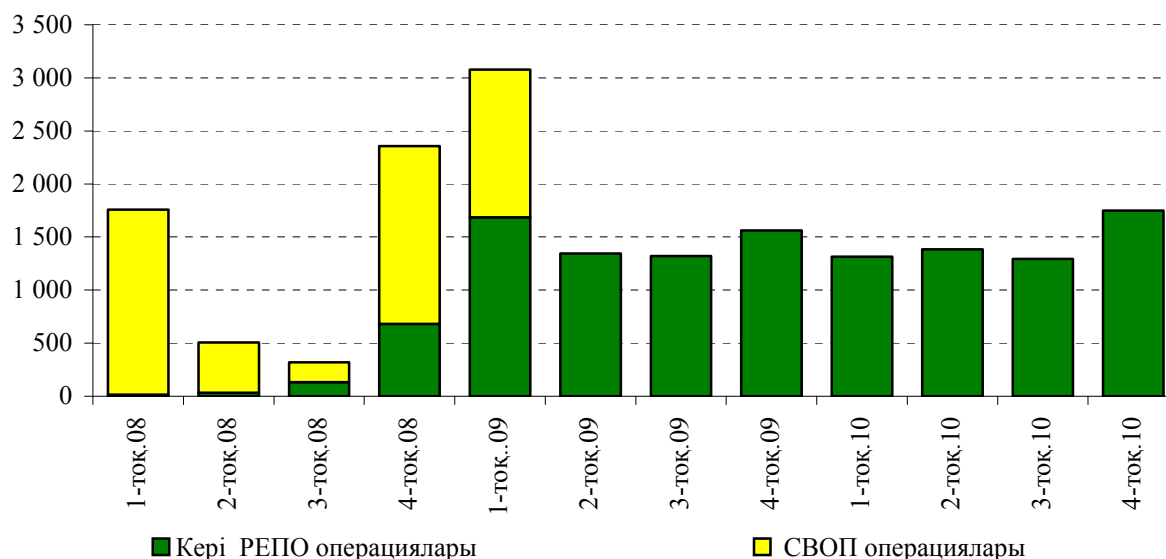

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

Айықтыру операцияларын жүргізуден басқа Ұлттық Банк 2010 жылғы 4-тоқсанда кері РЕПО операцияларын жүргізу арқылы қайта қаржыландыру заемдарын банк секторына ұсынуды жалғастырды. Кері РЕПО операцияларының жалпы көлемі 2010 жылғы қазан-желтоқсанда 1747,4 млрд. теңге болды (47-график).

47-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операцияларының көлемі, млрд. теңге (кезең ішінде)

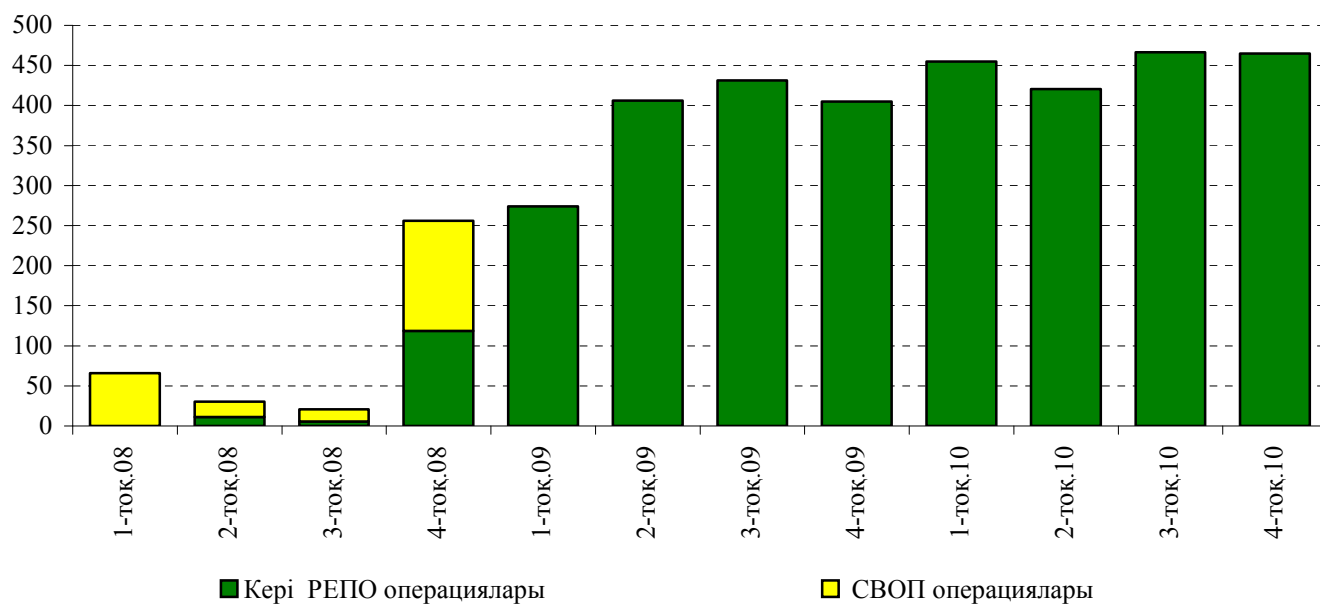

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі

2010 жылғы желтоқсанның аяғында кері РЕПО операциялары бойынша өтелмеген берешектің көлемі 464,9 млрд. теңге болды (48-график).

48-график

Ұлттық Банктің қайта қаржыландыру операциялары бойынша өтелмеген міндеттемелерінің көлемі, млрд. теңге (кезең аяғында)

Дерек көзі: Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі